

Lokaltetstilgang for havbruket – er det grunnlag for en vinn-vinn-situasjon?

Forfattere

Svein Frisvoll, Katrina Rønningen, Norsk senter for bygdeforskning
Knut Torsethaugen, Leif Magne Sunde, SINTEF Fiskeri og havbruk

Forord

Denne rapporten er en del av FHF prosjekt 900 911 – Havbruksnæringens Lokaltetstilgang som ledes av Nofima med forskningspartnere fra Sintef fiskeri- og havbruk, Bygdeforskning og Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet/Norges Fiskerihøgskole. Prosjektet hadde oppstart i oktober 2013 og avsluttes i høsten 2014 med en sluttkonferanse, der resultatene fremlegges for næring og andre interesserte.

Prosjektet har hovedfokus på **havbruksnæringens lokaltetstilgang** sett i lys av økt arealbehov ut fra havbruksnæringens ønske om vekst. Denne veksten er ikke uproblematisk, for bruk av kystsonen utfordres av mange interesser og brukere. De siste årene har bærekraftig utvikling av næringen hatt sterkt fokus, hvor klare miljøutfordringer relatert til påvirkning av villaks, luseproblematikk, forurensning, og brukskollisjoner gjør vekst utfordrende. Bærekraftsfokuset er i første rekk rettet mot miljø, mens andre dimensjoner som økonomisk og sosial bærekraft får mindre plass i den offentlige debatten. Norsk havbruksnæring er basert på merdteknologi og har de siste 10 år hatt en rivende utvikling mot færre og større enheter i sjø, samtidig som produksjonen er doblet. Økonomisk har næringen vært en suksess de siste årene og er en viktig aktør i mange kystsamfunn langs hele norskekysten.

I dette prosjektet har vi brukt ulike metoder: telefonintervjuer basert på strukturert spørreskjema, bruk av fokusgrupper (tre regionale samlinger), personlig intervju med nøkkelpersoner, gjennomgang av offentlige innstillinger og atskillig annen litteratur tilknyttet arealspørsmål. I tillegg har vi dratt veksler på flere tidligere prosjekter hvor vi har berørt arealspørsmålet, både direkte og indirekte. Forskningstemaet er omfattende og utfordrende. Vi har tilnærmet oss prosjektet ved å gjennomføre tre arbeidspakker som belyser ulike temaer relatert til lokaltetstilgang:

- WP 1: Kartlegging av ønsket og tilgjengelig lokalteter for havbruk – er det grunnlag for en vinn-vinn situasjon?
- WP 2: Juridiske og samfunnsfaglige utfordringer for havbruksnæringens lokaltetstilgang
- WP 3: Lokaltetstilgang relatert til kommunal vilje og evne til å avsette lokaltetsressurser til havbruksnæringen

Innhold

Bakgrunn	1
Sammendrag.....	2
1. Introduksjon og metode.....	3
1.1 Rapportens disposisjon.....	4
2. Bærekraftig vinn-vinn-modell i havbruksnæringa?	5
2.1 Introduksjon.....	5
2.2 Om vinn-vinn-modellen	5
2.3 Er det rom for stor vekst innenfor en vinn-vinn-modell?	8
2.4 Arealbehov, -tilgang og -utnyttelse	9
2.5 Kunnskapsbasert forvaltning	10
2.6 Planlegging, ansvar og nivå.....	11
2.7 Lokale ringvirkninger når selskapene sentraliserer?	12
3. Konklusjon: Arealtilgang, sosial legitimitet og kunnskap	13
4. Referanser.....	16
APPENDIKS - DATAMATERIALE FRA REGIONMØTENE	1
1. Datainnsamling.....	1
2. Systematisering av innspill	1
3. Presentasjon av behandla rådata	3
3.1 Produksjonsressurs.....	3
3.2 Forvaltningsobjekt	11
3.3 Konfliktarena.....	22
3.4 Kunnskap.....	27
Oppsummering av innspillene fra regionmøtene:.....	34

Bakgrunn

Denne delrapporten presenterer funn fra Arbeidspakke 1 i prosjektet Lokaltetstilgang for havbruk (finansiert av Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond, prosjektnummer 900911. Prosjektleder for prosjektet har vært Nofima, Tromsø).

Formålet for hele prosjektet var kort oppsummert å:

- Kartlegge havbruksnæringas utfordringer knyttet til næringas arealbehov, arealtilgang og arealutnyttelse
- Kartlegge målsetninger og virkelighetsoppfatninger og avdekke kunnskapsbehovet for å bedre tilgangen på areal og redusere konfliktnivået.
- Vurdere havbruksnæringens arealbehov i forhold til en Vinn-vinn-modell.

Denne rapporten adresserer det siste punktet ovenfor. Arbeidet er basert på tre regionmøter med representanter for havbruksnæringa og forvaltningen. Knut Torsethaugen fra SINTEF Fiskeri og havbruk, Katrina Rønningen og Svein Frisvoll fra Norsk senter for bygdeforskning har gjennomført en analyse av materialet fra disse møtene. Bygdeforskning har syntetisert og analysert datamaterialet for å belyse havbruksnæringas arealutfordringer i et vinn-vinn-perspektiv (rapportens del én), mens SINTEF har hatt hovedansvaret for del to – sammenstilling av datamaterialet. Denne sammenstillingen er vedlagt rapporten som Appendiks – Datagrunnlag.

Trondheim 27. juni 2014

Knut Torsethaugen
Leif Magne Sunde
Katrina Rønningen
Svein Frisvoll

Sammendrag

Næringa har både et arealproblem og et kunnskapsproblem, men det dreier seg vel så mye om utfordringer knyttet til fordeling, betaling, prioriteringer, koordinering, perspektiv og verdier – og til kommunikasjon. Skjønnsmessige og verdimessige vurderinger vil alltid være en del av beslutningene.

Havbruksnæringa kan aldri sees isolert fra den samfunnsmessige konteksten den inngår i. Økonomi/teknologi, økologi og samfunn må sees i sammenheng.

Videre mener vi bestillerkompetansen er for lav, og det er lite bevissthet om hva slags type kunnskap som trengs og hvordan den kan benyttes.

En tydeliggjøring av hva slags areal og lokaliteter som faktisk er behovet er viktig, og næringa må ikke «sitte på areal for sikkerhets skyld».

Ny farledsmerking og en avklaring av sjøtransportens arealbehov vil kunne frigjøre areal for oppdrett.

Havbruksnæringen er heterogen og mangfoldig – både hva gjelder selskapsstruktur, anlegg (driftsformer), lokalitetene og områdene lokalitetene befinner seg i. Videre er det store regionale forskjeller. Å snakke om «næringa» som én aktør blir derfor feil.

Næringa må bidra til å utvikle strenge bransjestandarder og kriterier, og bidra til overvåkingsprogram. Videre er koordinering, integrering og tilgjengeliggjøring av databaser, kart og informasjon avgjørende for en bedre og mer kunnskapsbasert forvaltning og beslutningstaking i kystsonen. Samtidig vil nødvendigvis en del forvaltningsmessige beslutninger måtte være skjønnsmessig basert. Da vil tilgjengeliggjøring av informasjon og kunnskap om havbrukets økologiske, økonomiske, lokale og nasjonale, evt. internasjonale konsekvenser og ringvirkninger være viktig bidrag fra næringa til en vinn-vinn-situasjon.

Vi anbefaler på bakgrunn av våre data og analyser at det utarbeides strategier for å:

(a) *synliggjøre arealbehovet*, (b) *oppnå kunnskap omkring sosial legitimitet* og (c) *påvirke rammebetingelsene*. Vi anbefaler videre at dette arbeidet undersøker mer detaljert hvordan arealbehovet varierer geografisk og mellom selskapstyper og driftsformer. Man bør også fokusere dette arbeidet på å vurdere hvordan arealtilgang og –utnyttelsen påvirkes av sannsynlige framtidige teknologi og driftsformer slik at man kan gi myndighetene relevante og troverdige innspill på framtidig behov og utfordringer. I dette ligger det bl.a. å definere egenskapene til høybonitetslokaliteter og krav til areal for fleksibel drift.

1. Introduksjon og metode

Både myndigheter og havbruksnæringa forventer og legger opp til en betydelig vekst i produksjonen. Tilgang til gode lokaliteter vil være en avgjørende faktor for videre vekst i havbruksnæringa.

Utviklingen de siste år viser at næringa søker å etablere færre og større lokaliteter, med stadig større produksjonskapasitet og bedre lokalitetsutnyttelse. Denne utviklingen går raskt, og mens det i 2006 var 25 lokaliteter lik eller over 3.600 MTB (maksimal tillatt biomasse), er antallet i dag 232. Samtidig er det stor variasjon i både lokalitetsstørrelser, antall lokaliteter og lokalitetsutnyttelse langs kysten. De største lokalitetene i dag er på over 7.000 MTB og oppdrettere snakker om å kunne ta i bruk vesentlige større lokaliteter, såkalte høybonitetslokaliteter, med eksempelvis 30.000 MTB. Det vil innebære teknologiske utfordringer, samtidig som teknologien kan benyttes til å åpne nye areal, utvide og effektivisere bruken av eksisterende lokaliteter, omdisponering av areal og operasjonalisere produksjon på eksisterende og nye lokaliteter. En av hovedutfordringene for å nå de mål en har satt seg for utviklingen av biobasert verdiskaping på kysten, er å sikre en tilstrekkelig tilgang til de optimale produksjonsarealene. Det er avgjørende for hvor mye en kan høste og derved også grunnlaget for (lokal) verdiskaping.

Havbruksnæringa er i ferd med å etablere en tredje generasjons lokalitetsstruktur i tråd med nyere kunnskap og prinsipper for smitte- og miljøforebygging. Her er områdedrift og koordinerte smitte- og miljøtiltak sentrale element, som sammen med økende industrialisering av næringa innebærer behov for endrede og nye oppdrettslokaliteter. Dette skjer samtidig som det kan se ut til at næringas lokalitetstilgang blir vanskeligere. Det vises gjerne til at flere kommuner er mindre positive til å avsette areal til akvakultur. I tillegg oppfattes enkelte sektormyndigheter å tolke regelverket på en mer restriktiv måte enn andre. Næringsaktørene oppfatter det slik at tilgangen på det arealet som er nødvendig for å kunne drive industrielt forsvarlig i tråd med myndighetens forvaltningskrav er vanskelig. Næringa utelukkes helt eller delvis fra attraktive lokalitetsressurser som følge av vernetiltak, annen næringsvirksomhet, militær aktivitet, hytteområder m.m. (Frisvoll og Rønningen, 2009). Datagrunnlaget vi har gjennomgått indikerer at politiske vedtak om disponering av kystområder fattes ofte med noe begrenset kunnskap om hvilke effekter det kan medføre, positivt eller negativt.

Lokalitetstilgang er en av flere rammebetingelser næringa ønsker mer kunnskap om, og er prioritert i Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF) handlingsplan for 2013. Dette er tatt videre i en egen strategi rettet mot FoU relatert til lokalitetstilgang, presentert og diskutert med Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (FHL) bransjegruppe havbruk, Norske sjømatbedrifters landsforening (NSL) administrasjon, FHF faggruppe robust fisk og bærekraftig havbruk og i et eget møte med inviterte fra næringa på Værnes 18.04.2013.

Dette er bakgrunnen for forskningsprosjektet «Lokalitetstilgang for havbruksnæringa»¹, der vi har undersøkt hvilke forhold som spiller inn i næringas arealtilgang, hvordan ser forvaltningsaktørene på arealtilgangen og ikke minst hvilket hold er det i næringsaktørenes opplevde arealtørke. Er det mulig å oppnå en vinn-vinn-situasjon for bruk, vern, utvikling og hensyntaken til de ulike interessene i kystsonen?

¹ Prosjektet er finansiert av FHF, 2013-2014

Denne delrapporten fra prosjektet beskriver funn fra brukerundersøkelser blant oppdrettere og forvaltere, og forsøker å sette dette inn i en analyse av mulighetene for å oppnå en slik vinn-vinn-situasjon.

Vi gjennomført tre regionmøter med representanter for havbruksnæringa og forvaltningen i regionene Vest-Norge, Midt-Norge og Nord-Norge. Formålet var å innhente synspunkt og erfaringer fra disse vedrørende havbruksnæringens tilgang på areal. Innsamlingen ble gjort i heldagsmøter i hver region – i Bergen, Trondheim og Bodø - hvor vi delte aktørene inn i en oppdrettergruppe og en forvaltningsgruppe, med påfølgende plenumsdiskusjon. Til sammen deltok totalt 25 oppdrettere og 35 forvaltere. Diskusjonene i gruppene ble strukturert etter flere deltema, men forløp ellers relativt fritt. Møtene ble organisert i en introduksjonsdel som var felles for de to gruppene før de ble delt inn i to grupper etter aktørtilhørighet: oppdretter og forvaltning. Møtedagen ble avsluttet med en fellesdel hvor synspunkt fra hver aktørgruppe ble presentert og diskutert i plenum. Forskere fra prosjektet var tilstede på alle delene av møtet og lagde forskningsnotater, der utsagn og kontekstinformasjon, som hvilke aktører som kom med utsagnene, ble notert. Det ble også gjort lydopptak av møtene. Disse opptakene har vi støttet oss på i arbeidet med å fylle ut forskningsnotatene. Opptakene har av ressurshensyn ikke blitt fullt ut transkribert. Til grunn for analysen som presenteres i denne delen, ligger i første rekke forskningsnotatene, men også sammendraget av dataene som er presentert i Appendiks har blitt benyttet.

Noen tema vi i utgangspunktet var spesielt interesserte i, var de to gruppens oppfatninger om hvordan eksisterende og/eller ny teknologi kan øke tilgangen på areal. Eksempelvis i forhold til strømmodellering for å sikre optimal lokalitetsutnyttelse, ny teknologi for mer eksponert lokalisering, bruk av moderne farledsmerking for å frigjøre areal etc.

Vi søkte også å klargjøre i hvilket omfang og på hvilket grunnlag det gis avslag på søknader om areal, hva er de reelle konfliktene med andre interesser, foregår dette ut fra et vitenskapelig beslutningsgrunnlag, og i hvilken grad begrenses lokalitetstilgangen av manglende vitenskapelig kunnskap? Videre ønsket vi kunnskap om eventuelle forvaltningsmessige begrensninger for næringas lokalitetstilgang, og har eventuell ulik forvaltningspraksis sektorene imellom og på tvers av regioner betydning for lokalitetstilgangen? Vi hadde på forhånd en hypotese om at kommunenes opplevelse av manglende gevinster av å avse lokaliteter til oppdrettsaktivitet ville være begrensende.

Et rikt materiale kom ut av regionmøtene, og det ligger mye nyttig informasjon her som oppdragsgiver og brukere kan ha nytte av. Et sammendrag av rådataene er derfor lagt ved som en appendiks. Prosjektet har hatt begrensede ressurser, og vi har måttet fokusere på en effektiv og hensiktsmessig innsamling og bruk av dataene. Vi har derfor funnet det mest hensiktsmessig å dele rapporten i to: Del én (Bygdeforskning har hatt ansvaret for denne) syntetiserer en del hovedfunn og hovedtrekk som settes inn i en kritisk analyse av mulighetene for å oppnå en vinn-vinn-situasjon for bruk, vern, utvikling og hensyntaken til de ulike interessene i kystsonen. Del to presenterer materialet kategorisert ut fra tema (SINTEF har hatt ansvaret for denne delen).

1.1 Rapportens disposisjon

I rapportens del en diskuterer vi en bærekraftig vinn-vinn-modell i havbruksnæringen. Til grunn for denne diskusjonen ligger det at havbruksnæringens videre vekst og utvikling ikke

skjer uavhengig av samfunnet forøvrig, noe som innebærer at havbruksnæringens arealbehov, arealtilgang og arealutnyttelse er i konkurranse med andre interesser og at havbruksnæringen er avhengig av sosial legitimitet for å få tilgang til det arealet den trenger. I rapportens del to presenteres tematiske sammendrag av grunnlagsdataene som ble innhentet på de tre heldagsmøtene.

2. Bærekraftig vinn-vinn-modell i havbruksnæringa?

2.1 Introduksjon

Havbruksnæringas vekst og utvikling skjer ikke i et vakuum. Næringa er del av et samfunn hvor det ikke bare er ulike interesser, men også ulike vurderinger av næringas miljøpåvirkning, ringvirkninger og legitimitet. Her er det ikke bare vekslende naturgitte forhold og teknologiske innovasjoner som spiller inn, men også andre interessenters legitime bruksinteresser for det samme arealet. Miljøkrav og andre forvaltningskrav (som smittebarrierer), sektorinteresser (som farleder), og ikke minst generelle politiske og skjønnsmessige vurderinger spiller inn. Teknologiske nyvinninger har dessuten potensial til å kaste omkull vyene for hvilke typer og hvor mye sjøareal næringa behøver. Robuste offshore-anlegg kan flytte arealbruken utaskjærs, mens lukkede anlegg igjen kan føre næringa inn i fjordarmenes smule farvann og føre til konflikter med fjordbrukere og fritidsbrukere. Næringas nåværende og framtidige arealbruk må avklares i et bredt spenningsfelt med komplekse sammenhenger og et mangfold av aktører med legitime og ofte tilsynelatende motstridende interesser. Finnes det en vinn-vinn situasjon i havbruksnæringas arealtilgang?

2.2 Om vinn-vinn-modellen

Benjaminsen og Svarstad (2010) viser til vinn-vinn-diskursen² om miljø og utvikling. Hovedfokuset er at bevaring av natur- og miljøverdier kan forenes med andre mål for et område. Lokal deltakelse og samarbeid mellom lokale og eksterne aktører er her sentralt. I forhold til verneinteresser viser de hvordan den tidligere «festningsvern-diskursen» har blitt avløst av en diskurs der lokal deltakelse vektlegges, og med en økende forståelse for at lokalbefolkning og andre brukere har legitime interesser. Den dominerende oppfatningen om at verneområder skulle omfattes av absolutt vern og at det meste av menneskelig aktivitet var en trussel (se også Aasetre 1999, Daugstad et al 2006), har altså blitt avløst av en økende forståelse for at det i mange situasjoner både kan og bør være en sameksistens, og at lokal bruk og tilstedeværelse også kan være en forutsetning for å ta vare på både natur- og kulturverdier (se Frisvoll og Rønningen, 2009, Bryn, 2009). Samtidig har det vært en økende forståelse av det demokratiske underskuddet i mange verneprosesser.

Fokuset på landbrukets kulturlandskap fra slutten av 1980-tallet bidro til økt forståelse for at en rekke verneverdier, også biologisk mangfold, ofte er avhengig av en kontinuitet i arealbruk, typisk lavintensive driftsformer som beiting, slått og brenning (se Norderhaug m fl. 1999). Flere internasjonale konvensjoner som Norge har undertegnet fastslår at urfolk og lokalbefolkning må sikres rettigheter og innflytelse i beslutninger om areal- og ressursbruk. Det eksplisitte forbudet mot kommersiell virksomhet i de siste tre av nasjonalparkene ble fjernet med Fjellteksten (St.prp. nr. 65 (2002-2003) som åpner opp for næringsutvikling både i og innenfor verneområder. Det refereres ofte til såkalte vinn-vinn-situasjoner, og behovet for

² Diskurs: Hvordan et tema, eller fenomen framstilles, altså hvordan «virkeligheten» oppfattes og beskrives av ulike aktørgrupper og interesser. Kan bli til en dominerende oppfatning innenfor en gruppe, et segment eller generelt i samfunnet, og må sees i sammenheng med definisjonsmakt.

og nytten av partnerskap mellom lokalbefolkning og eksterne aktører, bedrifter, myndigheter og organisasjoner vektlegges.

Samtidig skjer dette i en samfunnsmessig kontekst av ikke bare privatisering av det som tidligere har vært eller vært oppfattet som allmenningsressurser, men også en global finansøkonomi, deregulering og ny-regulering som har bidratt til en konsolidering av næringen i en internasjonalt eid konsernstruktur. På den andre siden skjer dette i en samfunnskontekst hvor den samfunnsmessige aksepten for industriell utnytting av naturressursene i noen sammenhenger synes avtagende, og hvor industriell utnytting av arealene kommer i en konkurransesituasjon med mindre industriell utnytting av arealet (f.eks. turisme og rekreasjon).

En misforstått bruk av vinn-vinn-tilnærmingen til arealbruk er om den dras i retning av at alle får litt hver sin gang. Dette vil kunne undergrave bærekraften og næringens muligheter til videre vekst og utvikling. Men det kan være fruktbart å se nærmere på hva modellen kan innebære i forhold til å bringe ulike interessegrupper sammen for dialog og samordning. I det tverrfaglige forsknings- og utviklingsprosjektet «Villrein, ferdsel og inngrep i Dovre-Rondane regionen» («Dovrefjellprosjektet») (se Strand m. fl. 2013; Flemsæter m fl. 2013) ble en slik vinn-vinn-tilnærming prøvd ut, der samfunnsvitere og naturvitere tilnærmet seg problemstillingene delvis i fellesskap sammen med brukerne for å definere problemstillingene, så jobbet disiplinært, og så samarbeidet i en syntesedel med konklusjoner og anbefalinger.

I dette arbeidet ble det pekt på to sentrale aspekter: 1) Søke å utvikle en felles overordnet forståelse av sammenhenger og de ulike aktørenes roller, og 2) Reflektere kritisk over hvordan man kan oppnå en felles nytte, og på hvilken måte man kan gjøre dette samtidig som man sørger for en forutsigbar, langsiktig forvaltning med troverdighet blant brukerne. I vår sammenheng om lokalitetstilgang for havbruksnæringa, vil vi legge til: 3) Å sikre omdømmet til havbruksnæringa blant forbrukere og i samfunnet generelt.

En robust vinn–vinn-situasjon betinger en god balanse mellom økonomiske, økologiske, nasjonale og lokale interesser gjennom mål, prosess og resultater. Det er en forutsetning at det er i et slikt balansepunkt at både *bruken* (her oppdrett) og *vernet* (her vern eller andre brukerinteresser) skal ligge – ikke bare gjennom målsetninger, men også gjennom enhver beslutning. I Dovrefjell-prosjektet ble det pekt på tre sentrale elementer som må dra i samme retning for å få etablert en robust vinn–vinn-situasjon. (1) Felles overordnede *målsetninger* må balansere de ulike interessene, og alle aktørene må i størst mulig grad stille seg bak disse. (2) Det må etableres *institusjoner* som gjør det mulig både å utforme og oppnå slike felles målsetninger. De formelle institusjonene må organiseres på en slik måte at aktører med ulike interesser samarbeider, eller de institusjonene som enten skal ta eller påvirke beslutningene må ha tette og gode relasjoner. (3) Hver enkelt *beslutning* skal ha en nytteverdi for alle aktørene. Selvsagt vil ikke alle beslutninger ha en optimal balanse mellom økologiske, økonomiske, lokale og nasjonale interesser, men alle beslutninger bør være begrunnet i et ønske om å oppnå en slik balanse, og alle beslutninger bør bidra til å oppfylle målsetningene og i størst mulig grad være forankret i institusjonene (Strand m fl. 2013; Flemsæter m fl. 2013):

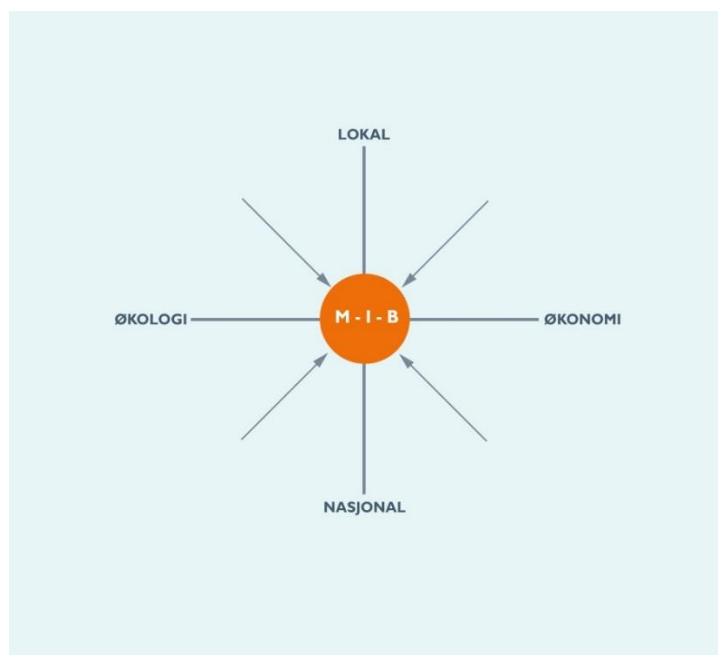

Fig 1: Interesseakser med en positiv vinn–vinn-situasjon (fra Flemsæter m fl 2013)

M: Målsetninger, I Institusjoner, B: Beslutninger

«Dersom man legger til grunn en situasjon der mål, beslutninger og institusjoner trekker mot sentrum i figuren, vil **aktørenes handlingsrom** være mindre, men det vil være mer forutsigbart og alle aktørene vil i stor grad oppnå positive effekter av forvaltningen, forutsatt at man stiller seg bak en felles målsetning.

Beslutninger som hører til **langt ute på en av aksene**, vil føre til en forventning om at man enten også kan få medhold i samme type argumentasjon ved neste anledning, eller **forventninger** om at for å veie opp dette må man ved neste anledning legge motsatt argumentasjon til grunn for å veie opp.

En slik situasjon vil skape forventninger om et potensielt stort, men **uforutsigbart handlingsrom**» (Flemsæter m fl, 2013).

Figur 2 illustrerer to ulike handlingsrom, der de to sirklene skal illustrere et stort og relativt uforutsigbart handlingsrom, og et mindre, men mer forutsigbart handlingsrom.

Figur 2: To ulike handlingsrom (Fra Flemsæter m fl 2013)

Vi vil i det følgende peke på det vi ser som noen hovedfunn eller -tema fra datamaterialet fra regionmøtene med oppdrettsnæringa og forvaltningen (se del 2), og forsøke å knytte dette opp mot Vinn-vinn-modellen.

2.3 Er det rom for stor vekst innenfor en vinn-vinn-modell?

Med de uttalte store ambisjonene for en betydelig vekst i produksjonsvolum i havbruksnæringa, er det åpenbart at mange oppdrettsaktører vil ønske seg langt ut på høyre akse. Samtidig reiser spørsmålet seg om hva som skjer når en kan få store off-shore-anlegg: Begrenser dette handlingsrommet for andre aktører, eller tvert om? Kan dette innebære at en større totalproduksjon er mulig innenfor økologiske bærekraftige rammer, eller enkelt sagt; Vil miljøet tåle det fordi deler av produksjonen flytter ut? Hva slags kunnskapsgrunnlag og evt. forskning vil være nødvendig for å avklare og dokumentere dette? Hva skal i så fall til av forvaltningsmessige prosesser for å tillate dette? Dersom det ikke er rom for en slik volumvekst, er det naturlig å spørre om det får konsekvenser m.h.t. raskere strukturendringer med færre og større aktører.

I datamaterialet finner vi meget interessante regionale forskjeller. Basert på det offentlige ordskiftet om havbruk hadde vi for eksempel forventet at motsetningene mellom oppdrettere og forvaltning var størst i region Vest og lavest i region Midt. Diskusjonene aktørene imellom viste seg imidlertid å være langt mindre konfronterende i region Vest enn i region Midt. Dette var kanskje særlig framtreddende når temaet var miljø, tåleevne og behov for føre-var-tenkning. Likedan, i region Midt uttrykte representanten fra Mattilsynet at en selskapsstruktur dominert av små anlegg utgjorde en stor utfordring når det gjaldt smittevern- og beredskap, mens Mattilsynets representanter i region Vest uttrykte at den største utfordringen for dette

var de store anleggene. Våre data er ikke omfattende nok til å vurdere hvorvidt dette skyldes egenskaper ved regionenes naturlige forutsetninger (fjordsystem, gjennomstrømming, bunnforhold) eller kulturelle/sosiale forskjeller (som f.eks. oppdrettshistorie, eller havbrukets sosiale legitimitet i regionen) eller tilfældigheter (egenskaper ved informantene som møtte).

2.4 Arealbehov, -tilgang og -utnyttelse

I vårt datamateriale er næringsaktørene veldig tydelige i sine utsagn om at de har for lite areal, og at de opplever tilgangen til areal som vanskelig og begrensende – særlig tilgang på gode lokaliteter. Men når de blir bedt om å spesifisere hva slags areal de behøver, og om å eksemplifisere konkrete tilfeller hvor manglende arealtilgang har vært avgjørende, blir uttalelsene mer vage. En tolkning av dette er at areal er en sentral produksjonsfaktor som «man aldri kan få nok av». I kampen med andre interesser synes næringsaktørene at de må være «på hugget» og sørge for at areal til havbruksnæringa er på agendaene. At forvaltningsaktørene gir uttrykk for at ubrukt areal ikke går tilbake til felleskapet, men fortsatt båndlegges av oppdretterne kan underbygge en slik tolkning. Areal i seg selv har en verdi. Man vet aldri når det kan komme til nytte igjen. Over tid blir resultatet at havbruksnæringa samlet sett beslaglegger større areal enn den trenger, på bekostning av andre, legitime interessenters arealbruk. Utvilsomt skaper en slik tilnærming dårlige kår for å oppnå en vinn-vinn-situasjon, og bidrar negativt på næringas omdømme og samfunnsmessige legitimitet.

På den andre siden blir det påpekt fra oppdrettere at sjøtransporten legger beslag på unødig mye areal ved at seilingsledene ikke er tilpasset moderne navigasjon. Kystverket som forvalter farledene er i gang med å utvikle ny farledsmerking og en avklaring av sjøtransportens arealbehov vil kunne frigjøre areal for oppdrett.

Antakelig vil det være nødvendig med et system der en ikke kan «sitte på» ubenyttet areal over lengre tid, men at dette må inn i enten en pool av potensielle lokaliteter, eller at det innebærer at de tilbakeføres til fellesskapet uten noen form for båndlegging. Forøvrig sitter næringa selv på vesentlige løsningsmuligheter i forhold til økt samarbeid og koordinering om lokalitetsutfordringene, særlig i regioner preget av små og mellomstore oppdrettsselskap. Ulike modeller for samdrift praktiseres, og det bør være potensial for å gå videre med samarbeidsmodeller.

Hvordan utnytter man det areal man har på en industrielt optimal måte som samtidig er bærekraftig? Næringsaktørene i vårt datamateriale mener selv at man kan oppnå mye gjennom små justeringer av dagens regelverk, bl.a. å ha en tillatt maksimal biomasse som varierer med lokalitetens fysiske kvaliteter. Forvaltningsaktørene viser til havbrukskollapsen i Chile og på behovet for føre-var-tenkning. Næringsaktørene har med andre ord en langt mer optimistisk innstilling til potensialet for å øke produksjonen uten betydelige tiltak på sikringssida. En utfordring her er at det som kan være rasjonell adferd for den enkelte næringsaktør («vekst for mitt selskap»), ikke nødvendigvis er rasjonell adferd aggregert opp på næringsnivå (jfr. «Allmenningens tragedie», Harding, 1968). Uten en sterk forvaltning og sterke næringsorganisasjoner som forstår risikoen som ligger i å gå utenfor den økologiske tåleevnen, og som maner til kunnskapsbasert føre-var-tenkning, kan næringas samfunnsmessige legitimitet undergraves. Havbruksnæringas tilgang til den blå allmenningen hviler jo nettopp på næringas samfunnsmessige legitimitet, og må settes i en sammenheng der en arbeider målrettet for å prøve å oppnå en Vinn-vinn-situasjon.

Vår vurdering her er at en slik fleksibilitet i biomasse krever en styrking av arbeidet med overvåking og kontroll. Enkelte av deltakerne framstiller deler av næringa som «syttete», og med liten vilje til å se sammenhengen mellom de store inntektene og behovet for å gå inn med medvirkning og bidrag selv, særlig i forhold til dokumentasjon. Vi tolker dette slik at deler av næringa fortsatt har behov for profesjonalisering i forhold til egen rolleforståelse, men også at kystsoneforvaltningen må videreutvikles i flere henseender – bl.a. når det gjelder kunnskapsbasert forvaltning.

2.5 Kunnskapsbasert forvaltning

Næringsaktørene i vårt datamateriale er tydelige på at de ønsker *kunnskapsbasert forvaltning* som sikrer *likebehandling* og *etterprøvnbarhet*. Den nye naturmangfoldloven spesifiserer da også at alle vedtak skal være kunnskapsbaserte. Forvaltningsaktørene i vårt datamateriale peker imidlertid på en viktig utfordring i forhold til kunnskapsbasert arealplanlegging i sjø – enten mangler det kunnskap eller så er den man har tilgjengelig mangelfull eller lite egnet for å ta kunnskapsbaserte beslutninger vedrørende havbruksareal. Her ligger viktige utfordringer som må løses før man kan få en optimal arealforvaltning: Hvem skal betale for dokumentasjonen, hvem skal ha ansvaret for at nødvendig dokumentasjon innhentes og – ikke minst – hvordan skal «objektiv kunnskap» og forvaltningens nødvendige verdimeslige og skjønnsmessige avveininger forholde seg til hverandre?

Her kommer vi inn på et sentralt forhold: Hva slags type kunnskap er det behov for, hvordan tas den i bruk og hvilke problemer kan den løse? Analysen av dataene viser at problemene og utfordringene knyttet til havbruksnæring og forvaltning forsterkes av en ofte naiv tro på at kunnskap skal løse alle problem, og at kunnskap er objektiv, at kunnskap skal fjerne alt rom for skjønn og kontekstualitet. Det vises ofte til at Naturmangfoldloven sier at alle vedtak skal være kunnskapsbaserte, og det er en oppfatning om at denne kunnskapen for arealbruk i sjø ikke finnes. Holdningen til kunnskap viser også en oppfatning om at kunnskapsproduksjonen slutter med den vitenskapelige publikasjonen eller (enda verre) med kun datainnsamling. Dette vitner om et kunnskapssamfunn som ikke evner å være bestiller av kunnskap og som heller ikke evner å benytte den bestilte kunnskapen. Kanskje bør det etableres et kompetansेमeglingsnett mellom forvaltning og de vitenskapelige miljøene. På den andre siden kan dette også være et uttrykk for et kapasitetsproblem i den kunnskapsbaserte forvaltningen: intensjonene og ambisjonene som er lagt inn i lovverket er større enn evnen både til å framstille kunnskapen og til å implementere den i forvaltningen. På sikt kan dette undergrave den kunnskapsbaserte forvaltningens legitimitet og være et hinder for at havbruksnæringen får tilgang på arealer næringen trenger i fremtiden.

Men selv «objektive funn» må tolkes og vurderes etter standarder. Hvor mange lus per laksefisk er et forsvarlig lusenivå? At rømming er et problem er alle enige om, men det kan være et skjønnsmessig spørsmål hvor stor rømmingen kan være uten at den skader villaksen i elvene. Å komme fram til konsensus om slike forhold tar tid. Indikatorer og kritiske verdier vil det være nødvendig å utvikle – og disse vil kontinuerlig være gjenstand for «reforhandlinger» i møte mellom ulike verdier og interesser i samfunnsdebatten. Selv naturvitenskap er ikke fullt ut objektiv i den forstand at det faktisk er noen som velger ut kriterier og metoder for hva en undersøker og hvordan. Funnene skal så tolkes innenfor en

samfunnskontekst av ulike interesser, verdier og aktører. Ikke minst er hvilken risiko som aksepteres et vesentlig forhold her.

For å oppnå en effektiv bruk og forvaltning av kystareal og redusere konfliktnivået, trengs det uten tvil mer kunnskap. I tillegg trengs det felles målsetninger. Det fordrer tverrfaglig forskning i samarbeid med næring og forvaltning, og det må skapes arenaer for samarbeid mellom næringer, mellom næringer og forvaltning og mellom forvaltningsorganene. En utfordring er hvordan en kan etablere en felles virkelighetsoppfatning basert på tverrfaglig kunnskap. Integrering, kommunikasjon og tilgjengeliggjøring av kunnskap er en viktig del av kunnskapsutfordringen, og vil neppe aldri kunne løses helt, selv om forbedringspotensialet for systematisering og tilgjengeliggjøring er stort.

Rettferdig behandling = likebehandling? Flere peker på behovet for en mer «rettferdig» behandling av søknader. Dette innebærer ikke nødvendigvis «lik» behandling eller at resultatet blir mer forutsigbart. Forvaltningen skal være kunnskapsbasert, men beslutningene må likevel i stor grad tas på bakgrunn av tilgjengelig kunnskap innenfor en vurdering av rimelig bruk av tid og andre ressurser, og det må også, enn så lenge, benyttes skjønn av enkeltpersoner. Lokale og regionale forhold må nødvendigvis spille inn.

I datamaterialet kommer flere inn på at bruken av midlertidige tillatelser, fulgt opp av undersøkelser og forskning, kan være en fornuftig tilnærming. Kritikere vil kunne hevde at dette er å begynne i feil ende i forhold til en føre-var-strategi.

2.6 Planlegging, ansvar og nivå

Det pekes på at næringas beste forsvar er et kompetent kontrollsystem, og behovet for at det utvikles en bransjestandard, som må være bransjens ansvar. Samtidig er det sider ved den offentlige planleggingen og koordineringen som kan og må styrkes.

Aktørene peker selv på at det skjer en «jussifisering» og rettighetsdreining av samfunnet. I faglitteraturen kalles denne styringsideologien for «governance» (Amdam og Veggeland, 2011), som over tid gir et svært komplisert og omfattende regelverk. Både forvaltnings- og oppdrettsaktørene omtalte det at man i større grad må involvere advokat i dag enn før. Da blir det prosess i stedet for dialog, manglende tillit og gjensidig forståelse aktørene i mellom. Dette ser vi typisk når det gjelder for miljødata samlet inn av næringsaktørene selv (se også Frisvoll og Rønningen, 2009).

En betydelig utfordring som kommer klart fram i datamaterialet, er at mange kommuner har for lite kunnskap og kompetanse når det gjelder både planlegging og havbruk. Kommunene er arealmessig for små til å kunne utgjøre hensiktsmessige enheter for arealplanlegging i sjø. Vi skal her ikke argumentere for store eller små kommuner, men påpeke at det skal svært store kommunesammenslåinger til for å møte hovet for koordinering og samordning av oppdrett i havøkosystemer, som ikke forholder seg til administrative grenser. I en slik økosystembasert sammenheng som havbruk vil i utgangspunktet de fleste administrative grenser bli utilstrekkelige, men plansystemet må likevel ta utgangspunkt i de strukturer og muligheter som finnes. Vi vil her påpeke at interkommunal planlegging kan være en risikabel strategi da kommunestyrene som vedtar ikke nødvendigvis har den samme forståelsen som den interkommunale plangruppa, og da stopper det opp. Fylkeskommunene tør i liten grad å være regionalt koordinerende på annet vis enn gjennom rådgiving og påvirkning/dialog: man skyr å

bruke regional planbestemmelse, og ønsker ikke å bli oppfattet å være en overkommune. Vi mener imidlertid at regional plan for havbruk kan være en mulighet.

En helhetlig kystovervåking må være en offentlig oppgave, som antakelig løses best på regionalt nivå.

2.7 Lokale ringvirkninger når selskapene sentraliserer?

Havbruk er en privat næringsaktivitet som forutsetter eksklusiv tilgang til fellesarealer, den blå allmenningen. Kommunenes vilje og evne til å avsette areal til havbruksnæringa er dermed sentralt. Kommunene er opptatt av havbruksnæringas ringvirkninger ved disponeringen av arealressursene. Kommuner med betydelige ringvirkninger ser ut til å være mer positive til økt oppdrett, enn kommuner med små ringvirkninger. Samtidig har nettverket av fjord og kystkommuner (NFKK) reist spørsmålet om en areal- eller produksjonsavgift, noe den nye regjeringen i prinsippet har stilt seg positiv til. NFKK har også utredet et eget avgiftssystem som er oversendt regjeringen.

I arbeidet med å utrede et avgiftssystem, er tilbakemeldingen at mange kommuner opplever at de direkte ringvirkningene for lokalt næringsliv har forvitret med strukturendringene i havbruksnæringa.

Fra fragmentert distriktsnæring med lokalt eierskap har utviklinga gått i retning av en sterk og kostnadseffektiv havbruksindustri, med stor grad av globalisering, og der konsesjonene går ut av norske kystdistrikt og kystkultur. Driftsorganisering med for eksempel nye skiftordninger gjør at personellet på fôringsplattformene kan bo og skatte i andre kommuner enn der anlegget er lokalisert. Bruken av utenlandsk arbeidskraft, sesongarbeidskraft, og i hvilken grad det skjer en integrering der disse blir en del av lokalsamfunnet, er viktige faktorer.

Frisvoll (2003) peker i en studie på det som omtales som multiplekse og uniplekse relasjoner: I hvilken grad eier og bedriftsleder har mange eller få relasjoner til lokalsamfunnet har betydning for beslutninger med store konsekvenser for lokalsamfunnet: Bor eieren lokalt, har barn i samme musikkorps som ansatte osv, kan spille inn i beslutninger om omstrukturering og nedlegging. Eiers valg skjer i møte mellom lokale normer og globale drivkrefter. Det som i innlandssammenheng omtales som utenbygds eller innenbygds eierskap har betydning.

Næringas lokalitetsutfordringer går selvsagt ofte på tvers av kommunegrenser, selv med lokalt bosatt eier. Fordi næringa er mye mer kompleks i dag enn tidligere, kan det likevel være betydelige lokale ringvirkninger, men som ikke er så tydelige. Imidlertid innebærer det faktum at mange selskap har konsernstruktur mindre bruk av avtaler med næringsaktører og leverandører i kommuner den har lokalisert aktivitet i.

Oppdrettsnæringas omdømme, ringvirkninger, lokal forankring og sosiale legitimitet er selvsagt knyttet til arbeidsplasser. Samtidig framheves det ofte at oppdrettselskapets "samfunnsansvar" (corporate responsibility) betinger at lokale ringvirkninger vektlegges. I dette legger en ofte sponning av lokale og regionale aktiviteter og tiltak. Men hvor går grensa? I datamaterialet går det fram at det kan være en vanskelig grenseoppgang mot hva som bør være selskapenes støtte til lokale tiltak og korrupsjon. Selv om det eksisterer et lovverk, og

korupsjon ikke regnes som noe stort problem i Norge, er dette temaet en gråson, som vi ikke kan se er godt undersøkt i norsk sammenheng.

3. Konklusjon: Arealtilgang, sosial legitimitet og kunnskap

Utgangspunktet for denne rapporten er at havbruksnæringens videre vekst og utvikling ikke skjer i et vakuum. Havbruksnæringen er del av et samfunn hvor ikke bare er ulike interesser har legitim rett til å bruke de samme ressursene, men hvor også ulike vurderinger av næringas miljøpåvirkning, ringvirkninger og legitimitet preger situasjonen. Det er med andre ord ikke bare vekslende naturgitte forhold og teknologiske innovasjoner som spiller inn, men også andre interessenters legitime bruksinteresser for det samme arealet, sammen med næringas omdømme og sosiale legitimitet. Videre kan teknologiske innovasjoner kaste omkull vyene for hvilke typer og hvor mye sjøareal næringa behøver. Robuste offshore-anlegg kan for eksempel flytte arealbruken utaskjærs, mens lukkede anlegg igjen kan føre næringa nær land og føre til konflikter med fjordbrukere og fritidsbrukere. Næringas nåværende og framtidige arealbruk må avklares i et bredt spenningsfelt med komplekse sammenhenger og et mangfold av aktører med legitime og ofte tilsynelatende motstridende interesser. Så finnes det en vinn-vinn situasjon i havbruksnæringas arealtilgang?

Forskningsprosjektet, og denne delrapporten, vil ikke være et konstruktivt bidrag til kunnskap om lokalitetstilgang uten å være kritisk. Innenfor ressursramma har vi her søkt å belyse en del kritiske temaer. Dette prosjektets funn og vurderinger viser at havbruksnæringas mest grunnleggende innsatsfaktor – tilgangen til gode areal i den blå allmenningen – er avhengig av sosial legitimitet og samfunnsforståelse. Uten samfunnsmessig aksept, og uten nok samfunnsforståelse til å manøvrere i verdimangfold, ideologimangfold og interesse-mangfold, står havbruksnæringas vekstvyer i fare for å bli med nettopp vyene. Sosial legitimitet og hvilke samfunnsmessige forhold som er avgjørende for havbruksnæringas tilgang til den blå allmenningen er lite belyst i forskning: man vet en del om forvaltning og lovverk, man vet desto mindre om de bredere samfunnsmessige dimensjonene. Ser vi mot andre næringer, som f.eks. landbruk, har en her over lang tid bygd opp samfunnskunnskap og betydelig kompetanse på sosiokulturelle prosesser mellom næring, aktører og samfunn.

Næringa har både et arealproblem og et kunnskapsproblem. Men vi vil konkludere med at det dreier seg vel så mye om utfordringer knyttet til fordeling, betaling, prioriteringer, koordinering, perspektiv og verdier – og til kommunikasjon. Prosjektet antyder en mismatch mellom retorikken om arealknapphet og næringsaktørenes fortelling om at det er arealtilgangen som begrenser videre vekst. I vårt datamateriale er næringsaktørene veldig tydelige i sine utsagn om at de har for lite areal, og at de opplever tilgangen til areal som vanskelig og begrensende – særlig tilgang på gode lokaliteter. Men når de blir bedt om å spesifisere hva slags areal de behøver, og om å eksemplifisere konkrete tilfeller hvor manglende arealtilgang har vært avgjørende, blir uttalelsene mer vage. En tolkning av dette er at areal er en sentral produksjonsfaktor som «man aldri kan få nok av». I kampen med andre interesser synes næringsaktørene at de må være «på hugget» og sørge for at areal til havbruksnæringa er på agendaen. Konsekvensen av dette er at havbruksnæringen beslaglegger mer areal enn den trenger, kanskje på bekostning av andre legitime interessers arealbehov. Utvilsomt skaper en slik tilnærming dårlige kår for å oppnå en Vinn-vinn-situasjon, og bidrar negativt til næringas omdømme og samfunnsmessige legitimitet. På den andre siden blir det

påpekt fra oppdrettere at sjøtransporten legger beslag på unødig mye areal ved at seilingsledene ikke er tilpasset moderne navigasjon. Kystverket som forvalter farledene er i gang med å utvikle ny farledsmerking og en avklaring av sjøtransportens arealbehov vil kunne frigjøre areal for oppdrett.

Prosjektet viser også at havbruksnæringen er heterogen og mangfoldig – både hva gjelder selskapsstruktur, anlegg (driftsformer), lokalitetenes karakter og karakteren på områdene lokalitetene er i. Situasjonen næringsaktørene befinner seg i er tilsvarende mangfoldig når det gjelder arealbehov og arealtilgang. Prosjektet gir også indikasjon om at regionene skiller seg fra hverandre når det gjelder forvaltningens vurderinger av forhold omkring havbruksnæringen og dets arealbehov. I og med at de ulike regionene har ulike forutsetninger er ikke dette rart. Men i hvilken grad de ulike vurderingene har rot i fysiske eller sosiokulturelle forhold har ikke prosjektet tilstrekkelig datagrunnlag til å si noe om.

Et sentralt moment her er næringsaktørens ønske om likebehandling og etterprøvnbarhet. Det er en sterk tro blant næringsaktørene på at en *kunnskapsbasert forvaltning* skal redusere forvaltningens skjønnsutøvelse og flytte havbruksforvaltningen bort fra en føre-var basert tilnærming. Forvaltningsaktørene i vårt datamateriale peker imidlertid på en viktig utfordring i forhold til kunnskapsbasert forvaltning: Nemlig at enten mangler det kunnskap eller så er den tilgjengelige kunnskapen mangelfull eller lite egnet til å ta kunnskapsbaserte beslutninger vedrørende havbruksareal. Her ligger viktige utfordringer som må løses før man kan få en optimal arealforvaltning. Viktige problemstillinger er hvem skal betale for dokumentasjonen, hvem skal ha ansvaret for at nødvendig dokumentasjon innhentes og – ikke minst – hvordan «objektiv kunnskap» og forvaltningens nødvendige verdimesse og skjønsmessig avveininger skal forholde seg til hverandre.

Men selv «objektive funn» må tolkes og vurderes etter standarder. Heller ikke naturvitenskap er fullt ut objektiv i den forstand at det faktisk er noen som velger ut kriterier og metoder for hva en undersøker og hvordan. Funnene skal så tolkes innenfor en samfunnskontekst av ulike interesser, verdier og aktører. Ikke minst er hvilken risiko som aksepteres et vesentlig forhold her.

Med teknologiske, strukturelle og økonomiske endringer, fjernes i økende grad fysiske installasjoner og/eller næringas organisering og eierskap seg fra lokalsamfunnene. Kan dette medføre at disse temaene blir mindre relevante? Videre, om kommunene ikke oppfatter at hverken inntekter eller identitet er knyttet til oppdrettsnæringa, kanskje heller mot hyttesektoren og turisme – hvorfor skal en da velvillig avstå areal? Vi ender opp med at oppdrettsnæringas omdømme, ringvirkninger og lokale forankring er knyttet til dens sosiale legitimitet. Her er det behov for å se lokale, regionale og nasjonale prosesser sammen, og i lys av internasjonale prosesser. Her vil tema som selvforsynings- og matsikkerhetsdebatten komme opp - hva er oppdrettsnæringas bidrag? Førsituasjonen, bruk av importert soya, planteolje og GMO har betydning, i tillegg til spørsmål om lus, rømming, sykdom, og mat- og konsumenttrender. Etiske og dyrevelferdsmessige aspekter vil kunne bli viktigere i et forbrukerfokus, men også potensielt mindre viktig under økonomiske lavkonjunkturer.

Selv om en hovedkonklusjon i vår analyse er at troen på «objektiv kunnskap» som skal løse alle utfordringene i havbruksnæringa, er naiv, og at forvaltningssystemet må i en viss utstrekning være basert på skjønn og vurderinger av lokale og regionale forhold, er det behov

for å rigge en mer robust og bærekraftig havbruksforvaltning. Fordi den teknologiske utviklingen nesten alltid vil ligge i forkant av utviklingen innen lovverk og forvaltningssystemer, må begrep som «bærekraft», «føre-var», «dialog» og «omdømme» ligge inne i de modellene næringa styrer og styres etter, også i arealforvaltningen. Dette innebærer en langt mer åpen og offensiv holdning til informasjonstilgang og – deling.

Vi tolker datamaterialet slik at det er en utfordring at mange legger enten økonomi eller økologi til grunn for bærekraftforståelsen, mens en overser faktorer knyttet til sosial legitimitet og de samfunnsmessige forholdene næringa inngår i. Økonomi/teknologi, økologi og samfunn må sees i sammenheng.

Datamaterialet og analysene vil har gjort i forhold til en vinn-vinn-modell, kan det være ønskelig å gå videre med. Vi vil her konkludere med at næringa må bidra til å utvikle strenge bransjestandarder og kriterier, og bidra til overvåkingsprogram. Videre er koordinering, integrering og tilgjengeliggjøring av databaser, kart og informasjon avgjørende for en bedre og mer kunnskapsbasert forvaltning og beslutningstaking i kystsonen. Samtidig vil nødvendigvis en del forvaltningsmessige beslutninger måtte være skjønnsmessig basert. Da vil tilgjengeliggjøring av informasjon og kunnskap om havbrukets økologiske, økonomiske, lokale og nasjonale, evt. internasjonale konsekvenser og ringvirkninger være viktig bidrag fra næringa til en vinn-vinn-situasjon.

Vi anbefaler på bakgrunn av våre data og analyser at det utarbeides strategier for å: (a) *synliggjøre arealbehovet*, (b) *oppnå kunnskap omkring sosial legitimitet* og (c) *påvirke rammebetingelsene*. Vi anbefaler videre at dette arbeidet undersøker mer detaljert hvordan arealbehovet varierer geografisk og mellom selskapstyper og driftsformer. Man bør også fokusere dette arbeidet på å vurdere hvordan arealtilgang og –utnyttelsen påvirkes av sannsynlige framtidige teknologi og driftsformer slik at man kan gi myndighetene relevante og troverdige innspill på framtidig behov og utfordringer. I dette ligger det bl.a. å definere egenskapene til høybonitetslokaliteter og krav til areal for fleksibel drift.

4. Referanser

Amdam, J. and N. Veggeland (2011). Teorier om samfunnsstyring og planlegging. Oslo, Universitetsforl.

Benjaminsen, T.E. og Svarstad, H. 2010: Politisk økologi. Miljø, mennesker og makt. Universitetsforlaget

Bryn, A. 2008: Kystlynghei i Froan. Vegetasjon, beite og skjøtsel av kulturlandskap. Ås: Norsk institutt for skog og landskap. Rapport 15/2008

Daugstad, K., Svarstad, H. & Vistad, O. I. 2006: Community-based Nature Protection. Lessons from Norway. The International Journal of Environmental, Cultural, Economic & Social Sustainability. Vol 2(3), pp 127-135, www.Sustainability-Journal.com

Flemsæter, F., Rønningen, K. og Holm, F.E. 2013: Dovrefjells moralske landskap. Rapport 4/ 2013. Norsk senter for bygdeforskning, Trondheim

Frisvoll, S. og Rønningen, K. 2009: Kampen om gråsonene. Oppdrett i Froan landskapsvernområde. R 8/09 Norsk senter for bygdeforskning. Trondheim

Harding, G. 1968: The tragedy of the commons. *Science* 13 December 1968: Vol. 162 no. 3859 pp. 1243-1248

St.prp. nr 65 (2002-2003). Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003 («Fjellteksten») under kap. 3.13

Strand, O., Flemsæter, F., Gundersen, V. og Rønningen, K. 2013: Horisont Snøhetta. NINA Rapport Temahefte 51. Trondheim

Aasetre, J. 1999. Moderne naturforvaltning: Mellom rasjonalitet og dyrking av urørt natur. Arbeider fra Geografisk institutt. Ny serie A No. 24. Geografisk Institutt.

APPENDIKS - DATAMATERIALE FRA REGIONMØTENE

1. Datainnsamling

I denne delen av rapporten presenteres innspill fra regionmøter med oppdrettere og forvaltere i Bergen, Trondheim og Bodø. På disse møtene deltok det tilsammen 25 oppdrettere og 35 representanter for forvaltningen, inkludert medlemmer fra prosjektets styringsgruppe, som vist i tabell 1.

Tabell 1. Deltagelse på regionmøtene

Gruppe	Vest-Norge	Midt-Norge	Nord-Norge
Oppdrettere	8	4	8
Forvaltere	14	11	10
Styringsgruppa, andre	1	2	2
Prosjektdeltagere	6	6	7

Datainnsamlingen er basert på referat og oppsummeringer fra møtene med oppdrettere, forvaltere og referat fra plenumsdiskusjonene og er formatert som vel 1000 enkeltutsagn. Oversikt over antall enkeltutsagn for hver region og gruppe er vist i tabell 2.

Tabell 2. Antall utsagn fordelt på region og gruppe.

Region	Gruppe
Vest-Norge(267)	Oppdrettere(470)
Midt-Norge(249)	Forvaltere(364)
Nord-Norge(437)	Plenum(119)

Enkeltutsagnene er lagt inn i et regneark og systematisert som beskrevet nedenfor.

2. Systematisering av innspill

For og å organisere diskusjonen og systematisere innspill så en på areal fra tre perspektiv: Produksjonsressurs, forvaltningsobjekt og konfliktarena. For oppdretteren og fisken er det i første rekke de fysiske forhold eller lokalitetens egnethet som er avgjørende. Et annet forhold som spiller inn er interaksjonen mellom havbruksanlegget og økosystemet i området. Ut fra kunnskap om egnethet og påvirkning er det forvaltningens oppgave å vurdere hva som er den mest effektive bruken av areal sett fra et samfunnmessig synspunkt. Det ble også lagt vekt på at de fleste faktorer som er knyttet til areal er dynamiske på ulike tidsskalaer, og at vi altså står overfor et firedimensjonalt forvaltningsobjekt. Dette gjenspeiles i mange av de innspill vi har fått fra oppdrettere og forvaltere.

På bakgrunn av det utvida arealbegrepet som er beskrevet ovenfor, er innspillene systematisert i følgende kategorier:

- Produksjonsressurs. For oppdretteren er areal en fysisk ressurs og en egna lokalitet er en absolutt forutsetning for å kunne drive oppdrett.
- Forvaltningsobjekt. For forvaltningen er areal en samfunnmessig ressurs som skal forvaltes på beste måte, alle hensyn tatt i betraktning både på kort og lang sikt.
- Konfliktarena. Bruk og vern av kystareal vil være en kilde til uenighet mellom ulike interessenter.
- Kunnskap. Dette omfatter innspill av mer generell karakter som omhandler behov for kunnskap.

Temaene Produksjonsressurs, Forvaltningsobjekt, Konfliktarena og Kunnskap er ytterlige delt opp i undertema.

En annen tilnærming som er benyttet er å knytte innspill til:

- a) Behov. Dette omfatter krav til arealbehov og arealets egenskaper sett ut fra næringas og samfunnets strategier for sjømatproduksjonen.
- b) Tilgang. Dette omfatter betydningen av regelverk og forvaltningspraksis, teknologi og kunnskap for å omdisponere areal eller åpne nye areal og utvidet bruk av eksisterende areal.
- c) Utnyttelse. Dette omfatter krav knyttet til effektiv produksjon på eksisterende og nye arealer og til effektiv og dynamisk forvaltning.

Tabell 3. Antall utsagn fordelt på tema og kategorier

Arealtema	Kategori
Behov(94)	Produksjonsressurs(267)
Tilgang(128)	Forvaltningsobjekt(430)
Utnyttelse(250)	Konfliktarena(119)
Generelt(544)	Kunnskap(200)

Produksjonsressurs	Forvaltningsobjekt	Konfliktarena	Kunnskap
Strategi(87)	Regelverk(78)	Målsetninger(9)	Basiskunnskap(57)
Planlegging(63)	Planer(59)	Rammebetingelser(21)	Standarder(14)
Teknologi(44)	Policy(70)	Kunnskapsmangel(9)	Kompetanse(40)
Drift(59)	Praksis(72)	Omdømme(18)	Beslutningsstøtte(31)
Fysiske forhold(15)	Administrasjon(26)	Vern(14)	Dokumentasjon(58)
	Saksbehandling(73)	Andre næringer(47)	
	Økonomi(51)		

Alle utsagn er lagt inn i et regneark og gitt et sett med stikkord som beskrevet over. Et utsnitt fra regnearket er vist i figur 1.

2-Forvaltningsobjekt	2-Tilgang					x	Bør godkjenne områder for oppdrett
1-Produksjonsressurs	2-Tilgang	1-Strategi		1-Regelverk			Med bruk av dispensasjon tar en en liten bit av gangen. Bør tørre å gå rett på sak
1-Produksjonsressurs	2-Tilgang	5-Fysiske forhold					Avstandskrav hindrer arealtilgang, her må bærekraft være avgjørende
3-Konfliktarena	2-Tilgang			2-Rammebetingelser			Samme regelverk, men forskjellig håndtering av dette i ulike fylker / kommuner
2-Forvaltningsobjekt	2-Tilgang			3-Planer			Fjerne AK område som har gått ut på dato. Ikke alle kommuner rullere planer for det som er i sjø. Kan komme med en plan og søke dispensasjon.
1-Produksjonsressurs	2-Tilgang	1-Strategi					Næringen synes ikke at grønne konsesjoner er en grei måte å håndtere søknader på. Still heller felles grønne krav til alle anlegg
2-Forvaltningsobjekt	2-Tilgang			3-Planer			Trenger beskjed når kommuner skal rullere arealplaner. Alle må få vite det. Må inn i plan og bygningsloven så partene i alle fall får vite det og FHL følger opp slike lister. Burde vært en felles lysningside på nettet. Koble seg mot Fylkeskommunen, slik at en vet når det skjer prosesser
2-Forvaltningsobjekt	2-Tilgang			2-Policy			Ta et felles møte med Kystverket
2-Forvaltningsobjekt	2-Tilgang			1-Regelverk			Må gjøres politiske grep. Grensen på 200 000 fisk må bort for å redusere arealbehovet. Som å fly halvfulle fly siden det er farlig å dø. En må utrede konsekvenser ved å sette slike begrensninger
1-Produksjonsressurs	2-Tilgang	1-Strategi					Oppdrettsnæringa må sette av folk til å følge opp utviklingen av interkommunalt samarbeid
1-Produksjonsressurs	2-Tilgang	1-Strategi					Ser at en trenger tilgang til mer areal for å få til en øking i produksjon, og ha tilgang til områder for å flytte ved sykdom. Må ikke bare se på 5 kms grensa, men hvordan vannet flyter
1-Produksjonsressurs	2-Tilgang	4-Drift					Trenger tvillinglokaliteter for å kunne splitte produksjon og tilfredsstillende krav til brakklegging. Hver lokalitet må ses på i forhold til driftsplaner. Mattilsynet regulerer.
1-Produksjonsressurs	2-Tilgang	1-Strategi					Er for lite areal tilgjengelig. Større problemer med politikk og samfunn enn med forvaltning for å få tilgang til de nye lokalitetene. Må synliggjøre sitt behov.
2-Forvaltningsobjekt	2-Tilgang			3-Planer			Kystsonenplan kan ikke fravikes, men areal til havbruk bør kunne avvikes med bruk av dispensasjon
1-Produksjonsressurs	2-Tilgang	1-Strategi					Grønne konsesjoner bør utvides utover lus og rømming
2-Forvaltningsobjekt	2-Tilgang			3-Planer			Det er kommunene som er gitt myndighet til å planlegge innenfor egne grenser, innenfor grunnlinjene etter Plan- og bygningsloven. Da blir det viktig å dialogere mellom fylkeskommunen og kommunene er god.
2-Forvaltningsobjekt	2-Tilgang			7-Økonomi			Det er viktig at man ikke får følelsen av at man ikke kan disponere eget sjøareal. Da får kommunene piggene ut. Arealavgift kan kompensere for dette. Det er kommunene som får ulempene og kostnadene. På tide å få noe igjen.
1-Produksjonsressurs	2-Tilgang	1-Strategi					Hadde vært mye mer tjent med noen få store lokaliteter enn mange små (som er spredt utover et stort areal). Man kan kontrollere konsekvensene bedre. Vi må finne de lokalitetene som gjør oss i stand til å nå produksjonsmålet. Det er ikke mulig at de eksisterende lokalitetene kan produsere
4-Kunnskap	2-Tilgang					1-Basiskunnskap	Skulle ønske seg at man fikk bedre strømdata. Særlig nord. Fordi i sør så forsvinner lusa når man brakklegger. Men ikke nord for Røyvik. Kan strøm-modellene man bruke være feil?
1-Produksjonsressurs	2-Tilgang	1-Strategi					Kanskje litt annerledes i Troms og Finnmark. Enten må vi se på eksisterende områder og MTB eller finne nye områder. Trenger innspill å hvordan vi disponerer det i dag.
3-Konfliktarena	2-Tilgang					6-Andre næringar	Vi ønsker god kommunikasjon mellom oppdrettere og fiskere. Anlegge lokaliteter for å hindre konflikt.
2-Forvaltningsobjekt	2-Tilgang			6-Saksbehandling			Men nå kan de jo ligge i hvit sektor, men da må oppdretter ta kostnaden for omskjøring 307-60 000 kroner

Figur 1. Utsnitt fra regneark med systematiserte innspill

3. Presentasjon av behandla rådata

Denne delen av rapporten oppsummerer rå-dataene fra de tre regionmøtene. Dataene er sortert etter aktørkategori (oppdretter og forvalter) og tematisk kategori: areal som produksjonsressurs, areal som forvaltningsobjekt, areal som konfliktarena og kunnskap. Siden dette er en oppsummering av dataene, må det understrekes at beskrivelsen av krav og synspunkter til de ulike tema og kategorier som er beskrevet nedenfor ikke er en samling enkeltutsagn. I sammenstillingen vil det framgå av overskriften hvilke tema og kategori en har vurdert at dekker utsagnene best. Mange utsagn vil være av en mer generell karakter og være relevant for flere områder. Det fører til et betydelig overlapp mellom de ulike temaene og det vil være nødvendig å se beslektede tema i sammenheng for å få en fullstendig oversikt over innspillene.

For hver hovedkategori er det lagt inn noen overordna anbefalinger. Det vil ikke være alle undertema som inneholder utsagn fra begge aktørkategorier. For undertema med mange innspill er det i tillegg lagt inn et kort sammendrag.

3.1 Produksjonsressurs

Her har en summert opp innspill knyttet til areal som produksjonsressurs. Hovedtyngden av innspillene kommer naturlig nok fra oppdrettere. Oppsummeringen er basert på 181 innspill fra oppdrettere, 32 fra forvaltere og 23 fra oppsummeringen i plenum.

Arealbehov

Her ser vi på uttalelser knyttet til **næringas strategi** i arbeidet med å skaffe gode lokaliteter og spesifikt på betydning av teknologi, driftsformer og regelverk på arealbehovet.

Sentrale problemstillinger som ble kommentert er:

- Hvor stort areal trengs?

- Hva slags areal trengs?
- Hvordan fremmes arealbehov?
- Hvordan påvirker regelverket og saksbehandlingen behovet?

Det er store forskjeller på oppdrettsbedrifter både når det gjelder historie, eierskapsstruktur, tradisjoner og dagens størrelse og driftsform. I tillegg kommer generasjonsforskjeller og ulik kompetanse. Det vil være store forskjeller på mindre bedrifter med lokal tilknytning og store internasjonale selskap. Disse forskjeller fører til at en forholder seg forskjellig til rammebetingelser og sin plass i samfunnet, noe som igjen fører til ulik strategi for å fremme arealkrav.

Arealbehovet og strategien som benyttes er også avhengig av hvor effektivt en kan utnytte areal, noe som igjen er avhengig av teknologi, driftsformer og regelverk.

Oppdrettere

Utgangspunktet for spørsmålet om hva slags areal som trengs er en forventet vekst i næringa som tilsvarer en tre- til femdobling av produksjonen. Dette er forventninger som er presentert i flere rapporter (Sjømat 2025, Verdiskaping basert på produktive hav 2050). Arealtilgang er kanskje den største bøygen for å nå de prognoser for produksjon som er satt, selv om det er stor usikkerhet om omfanget alt etter hvilke rammebetingelser en ser for seg i fremtiden. Anslagene varierer fra at det trengs en dobling av areal for å tredoble produksjonen til behov for 5 til 7 ganger mer areal om vekstanslag skal oppfylles. Det understrekes at en må ha ulike perspektiv på arealbehov. Arealbehovet på kort sikt 3-5 år vil i stor grad være underlagt dagens forvaltningspraksis, men om 5 år kan forvaltningen se annerledes ut og det kan komme nye teknologier som påvirker arealbehovet.

Næringa forventer å ha behov for et stadig større spekter av ulike lokaliteter og er avhengig av å finne og få tilgang til de gode, optimale lokaliteter for ulike driftsformer. Det trengs områder i både åpne og skjermede lokaliteter og en må ha muligheter over alt, for kommersielt havbruk, for semi-lukkede anlegg, for landbaserte anlegg og offshore. Kvaliteten på lokasjonen betyr mer enn antall kvadratmeter. Det er umulig å si hva slags områder en trenger om 5 eller 10 år. Det vil bli en blanding av eksponerte lokaliteter, og mer skjermede lokaliteter for lukkede løsninger. Forvaltningsmessig kan en skille mellom spesialområder og fellesområder, og flerbruksområder med akvakultur kan være ønskelig for å gi muligheter for tilgang til ulike typer lokaliteter. Næringa ønsker flere og større lokaliteter, men det kan føre til at en i større grad kommer i konflikt med annen aktivitet som tråling. En utviklingstrend vil være å ta i bruk større anlegg på mer eksponerte lokaliteter. Videre trenger en adgang til mer areal som kan benyttes til reserveareal.

Andre anlegg som lukkede anlegg kan kreve andre fasiliteter på land for å ta ut tørrstoff, og tilgang til areal på land kan kanskje være mer utfordrende enn areal i sjø?

Noen selskaper sliter med gamle lokaliteter og må leite etter lokaliteter med høyere kapasitet og en må synliggjøre at en trenger mer og bedre areal med bedre vannutskiftning.

Det blir viktig å se på arealbehovet på kort, mellomlang og lang sikt, 1-3 år, 3-10 år og fram mot 2050. Næringa trenger en felles strategi for å synliggjøre arealbehov, og dokumentere betydningen av arealtilgang for å kunne nå de mål som er satt for norsk sjømatproduksjon. Det er viktig å få fram krav til ulike typer areal som trengs for å oppnå en effektiv og bærekraftig produksjon.

Usikkerheten knyttet til behov gir seg utslag i varierende strategi innen næringa når det gjelder å få fram sine arealbehov. Næringa må si fra om, og må synliggjøre arealbehov og ikke ta en bit om gangen. Dispensasjon kontra å gå for reelt behov er unødvendig, men man «tør» ikke p.g.a. av at man

venter bråk og avslag og er på defensiven i forhold til omdømme og må svare på spørsmål. Må komme bort fra dispensasjoner ved å underkommunisere arealbehov.

Det er vanskelig å kreve de akvakultur (AK) -områdene som en faktisk trenger, så oppdrettere underkommunerer behovet for areal og er redde for å søke om det egentlige behovet. Næringa er derfor konstant på etterskudd med å be om areal. En bør også si fra om hvor man ikke skal være, så en får AK områder utfra gitte kriterier. Oppdretterne sier i dag at de ikke vil ha andre arter, siden de vil sikre at de har arealer til laksen. Det er farlig å si fra seg areal.

Regelverket kan i mange tilfeller være styrende for arealbehovet. Eksempel: Kravet om maks. 200 000 fisk i en merd øker behovet for areal. Økt produksjon, mer omfattende plankrav og krav om kortere saksbehandlingstid må følges opp med økt kompetanse og kapasitet i forvaltninga for å unngå flaskehalsar. Det er en utvikling mot færre og større lokaliteter. Kommunene vil se på helheten, men en og en oppdretter flytter på seg og det er dermed ingen helhet fra oppdrettersiden heller.

Oppdrettere

En vil trenge fleksible områder etter som driftsformer og *teknologi* endrer seg. Det kan komme store endringer i størrelse på oppdrettsenheter. Nye teknologier gjør det vanskelig å si hva slags område en trenger. Eksempler er landsystem for å produsere fisken frem til den er ett år, noe som vil kreve areal på land. En forventer også at lukkede anlegg i sjø krever mer infrastruktur på land. Landbaserte anlegg vil kreve store arealer og vil ha et stort energibehov for å drives. Det vil ta en stund før en må ta trinnet helt offshore, men det vil være mulig. På kortere sikt er det snakk om å benytte teknologi for oppdrett på mer eksponerte lokaliteter enn i dag, men ikke offshore. Må ikke bruke ordet offshore, men eksponert der teknologien er i balanse med bølgehøyde og strøm.

Vil bli en blanding av eksponerte lokaliteter, og mer skjermede lokaliteter for lukkede løsninger. Vi vet ikke hvilke driftsformer vi vil ha om 10 år eller hva slags teknologi som kommer i bruk. Behov for optimale strømforhold og resipientens egenskaper endres i eksponerte farvann. Definisjon av gode lokaliteter henger sammen med hvilken teknologi som skal brukes.

Oppdrettere

Produksjonsmetoder og driftsformer vil påvirke behovet for areal. Optimal bruk av areal vil kreve mer samarbeid mellom oppdrettere. En må snakke mer i lag og bytte inn gamle områder for å få mer plass. Selskapene må bruke midler for finne ut hvor de ønsker å være. Arealbehovet øker hvert år, også ut fra at en vil ha større areal og mindre fisk pr m³. Må søke om superlokaliteter for at det skal bli drivverdig, og en må ha store nok MTB'er for å få til lønnsomhet. Utviklingen går mot større arealer, større lokaliteter, superlokaliteter. Det betyr en utfordring for driften m.h.t. sikkerhet for rømming og for personell.

Det vil være store regionale forskjeller på hva som er optimale lokaliteter ut fra topografi og infrastruktur. Eks.: Store anlegg i Finnmark og små i Nordland. I Trøndelag ligger de fleste ønskede lokaliteter midtfjords, og det er mange fjordlokaliteter som har stort potensiale.

Andre arter og integrert havbruk vil stille krav til mer areal og mer spesialiserte lokaliteter. Tiden for å drive laks og blåskjell i samdrift er forbi, en tror ikke på kombinasjon mellom arter. Skal en inn med blåskjell i tillegg må ha enda større areal. Kysten er som en stor åker, og en må være åpen for nye arter. En trenger mer areal for å kunne drive med tare, og det er problemer med de arealer som en har i dag for å drive en slik produksjon. Det er en grei ide om en får plass, men det kan føre til visuell forurensing. Arealbehovet er avhengig av hva som produserer og en må være forsiktig med organismer som krever oksygen. Spørsmålet er om en framover kan ha andre lokaliteter i nærheten av lakseanlegg for å utnytte avfallsstoffer som fosfor. Kan ikke avvise, men enorme arealer skal til. Det er ikke tilrettelagt for tareoppdrett, områdene i dag er for lakseoppdrett.

Avstand mellom hver enkelt type merd kan bli annerledes. En må legge til rette for at mer skjærmede lokaliteter blir tatt i bruk og en kan øke produksjonen om en får nye områder, selv i indre kystområder. Det vil bli større merder, med mer enn 200 000 fisk og om 10 år er det 20-30000 tonn på en lokalitet. Flere selskap kan gå i lag og produsere på samme lokalitet, og en kan ha 4-6 baser i Nord-Trøndelag som produserer alt. Kan føre til at en må strukturere kysten på en ny måte.

Rogaland: 15 % av produksjonssyklusen skal være på lukket anlegg. Da trenger man helt andre typer lokaliteter, som mer lukkede (og kontrollerbare?) lokaliteter.

Forvaltere

Spørsmålet er: Er det i dag et akutt problem for næringa at det ikke plass nok, eller er det et overdrevet problem? Problemet er overdrevet, om en greier å utnytte den produksjonskapasiteten en har.

Oppdrettere

En kan ikke gi absolutte grenser for *fysiske forhold* på en lokalitet. Det vil være behov for mange typer lokaliteter for kommersielle anlegg, lukkede anlegg og landanlegg. En kan begynne med å definere hva slags områder en ikke vil ha utfra fysiske forhold.

Behovene for areal for større anlegg vil kreve høybonitets lokaliteter, og fysiske forhold på slike lokaliteter må defineres. Fleksibel drift vil kreve lokaliteter med ulike fysiske forhold. En må ta vare på konkurransefortrinnet med en skjerm kyst, samtidig som en tar i bruk dypere, mer eksponerte lokaliteter for større anlegg. I mange tilfeller trenger en ikke lenger tilgang til strandlinje. Fjordlokaliteter er dype og kan ha mindre strøm enn lokaliteter i grunnere kystområder.

Arealtilgang

Oppdrettere

Det må utarbeides en *felles strategi* for å endre rammebetingelser så en får mer effektiv og langsiktig tilgang til de arealene som trengs i ulike regioner. Vekst krever optimalisering, tilgang til nytt areal og samarbeid.

Når næringa skal planlegge søknader om areal, trengs det oversikt over de områdene en kan søke på. Det kan være områder der det er lite tilgang på areal så en trenger mer dynamiske soner og grenser. Med kommunene i mot seg er vekst veldig vanskelig. Kan være en dialog med kommuner og Kystverket for å åpne opp hvit sektor f.eks. Oppdrettsnæringa må "sette av folk" til å følge opp utviklingen av interkommunalt samarbeid. Det er for lite areal tilgjengelig, og en har større problemer med politikk og samfunn, enn med forvaltning, for å få tilgang til de nye lokaliteter.

Næringa støtter konseptet med grønne konsesjoner. Det kan motivere til teknologiutvikling, men synes ikke at behandlingen av grønne konsesjoner er en grei måte å håndtere søknader på. Still heller felles grønne krav til alle anlegg. Grønne konsesjoner bør utvides med krav utover lus og rømming. Det kan være en fordel med fellesområder, men det fører til at en skyver konflikter foran seg. Ved bruk av dispensasjon tar en en liten bit av gangen, men en bør tørre å gå rett på sak og synliggjøre sitt behov. Spørsmålet er om en skal en prøve på fellesområder eller spesialområder, søke dispensasjon eller kreve det en trenger? Hva gjør en i forhold til konsekvensutredninger (KU) og hva med akkreditering av hvem man kan bruke på strømmålinger?

Forvaltningen favoriserer de store selskapene. Oppdretter redegjør ved 3600 tonn for om det skal eller ikke skal gjennomføres konsesjonsutredning. Dette vil gjelde kun for utvidelsessøknader da en får maks 3120 tonn i første omgang. Ser at en trenger tilgang til mer areal for å få til en økning i produksjon, og ha tilgang til områder for å flytte ved sykdom. Må ikke bare se på 5 kilometers grensa, men hvordan vannet flyter.

Oppdrettere

Bedre teknologi gir mulighet til bedre lokaliteter. Polykultur kan gi tilgang til areal og miljøforbedring. Både dagens teknologi og ny teknologi og driftsformer vil gi tilgang til nye arealer på mer eksponert lokaliteter. Dette må sees i sammenheng med standarder og krav til anlegg. Teknologisk utvikling vil avgjøre hvilke lokaliteter en har. Bli i dårlig humør av NYTEK. Må lengre fra land og ut på fjorden og trenger ikke ha klassisk landtilgang. Helgeland har store grunnområder som begrenser tilgangen på areal.

Det er i dag et gammeldags syn på kvitsektorer. Næringa må være pådrivere for å endre farledsmerking. Kystverket viser vilje til å smalne inn sektor og godkjenne om en toucher bort i hvit sektor og det koster fra 80 – 200 000 kr for en omskjerming.

Oppdrettere

Når det gjelder **driftsmessige forhold** kan en akseptere tilgang til gode lokaliteter med krav om å flytte produksjon fra dårlige lokaliteter. Ønsker seg tilgang til produksjonsområder (med en fastlagt produksjonsmengde) istedenfor lokaliteter. Trenger tvillinglokaliteter for å kunne splitte produksjon og tilfredsstille krav til brakklegging. Hver lokalitet må ses på i forhold til driftsplaner.

Fysiske forhold

Oppdrettere

Når det gjelder **fysiske forhold** er anlegg på skjerma kyst vårt konkurransefortrinn. Avstandskrav hindrer arealtilgang, her må bærekraft være avgjørende.

Forvaltere

De største oppdrettsområdene i Midt-Norge er i ytre strøk (rundt Smøla) med flott og rik skjærgård og i enkelte fjordområder. Møre og Romsdal har areal nok til å øke produksjonen og antall lokaliteter. Men da er du nærmere sterkere befolkningsområder med dertil hørende arealinteresser.

Arealutnyttelse

Oppdrettere

Strategi: Skal en utnytte arealene optimalt må strategien være å legge til rette for samarbeid om superlokaliteter mellom flere selskap og mange små må samarbeide. Det er en trend med færre og større lokaliteter. Dette er en utrolig viktig nøkkelfaktor. En må gi plass også til de andre. Trenger å få avsatt areal for ulike formål. En må nyttiggjøre seg lokaliteter utfra bærekraft. Det er kommuner som skal tilrettelegge for dette. På den måten kan en styre veksten til områder som tåler vekst. Svakheten i dag er at vi ikke kan vurdere hvor det er grunnlag for å øke veksten. De små driver fortsatt utenfor stuedøra. Dette er en utfordring for forvaltninga og regelverket er for tungt oppbygd. Fokus må komme på produksjon på lokalitet og å bruke de gode lokaliteter. Vil da kunne få fjernet dårlige lokaliteter. Kan ha dobbelt så mye MTB på gode lokaliteter. Må få fokus på hvor mye denne lokaliteten kan bære og får da et større potensial.

Det er ulikt syn på grønne konsesjoner. De som er i mot prøver å være grønn hele tiden. Det positive er at det kan bidra til å utvikle ny teknologi, gi en motivasjon til å tenke nytt. Kan komme en runde med FoU konsesjoner i etterkant, men en bør kunne benytte flere FoU konsesjoner i isteden for eller i tillegg til grønne konsesjoner. Alle ønsker å unngå rømming og oppdretterne gjør alt for å unngå rømminger.

Regionalisering og avstandskrav stopper ikke lusa, men er tenkt for å hindre sykdom. En må samkjøre mer i regioner og finne bedre løsnings for lakselus f.eks. mot resistent lus. Er alltid for sein. Kan fort komme over på mer bruk av lukkede anlegg som følge av lusa. Må få på plass gode lokaliteter, og så håpe at næringa er med på å flytte. MTB-grensene er relative til avstand til omliggende anlegg, dokumentasjonskrav (en anbefaling i veilederen) om dyrehelse og at de kan etterleve regelverket.

Forvaltere

Møre og Romsdal Fylkeskommune: Har den samme utvikling som i Sør Trøndelag, med 8 aktører som samdrifter. Dette er en ryddig struktur og antall lokaliteter har gått ned. Samtidig er den en struktur som er i bevegelse. Nord og sør for Hustadvika er en grense. PD sør for Hustadvika har vært problemet. Mattilsynet gikk tidlig inn og fikk til en soneforskrift som funket veldig effektivt. Nesten ikke PD i Romsdal nå. På Sunnmøre har man gjort det annerledes. Ikke soneforskrift der, men PD festet seg ikke fordi det var så få aktører og liten produksjon. Nord for Hustadvika har det vært et nitidig arbeid for å etablere soner, og de er veldig gode. Halvparten av produksjonen er på Nordmøre. Men PD har flyttet seg nordover og det er fortsatt noen problem. Det er veldig få samdriftsmodeller, de fleste driver på sine egne lokaliteter og det er 4 soner på Nordmøre nå.

Oppdrettere gir ikke fra seg noe før en har fått noe annet. Redd for å sitte med svarteper ved å gi fra seg noe og så komme i manko på et område. Du får ikke et oppdrettsanlegg i dag frivillig til å terminere en lokalitet.

Oppdrettere

Når det gjelder *planlegging* går det mot mer funksjonelle krav og større ansvar for oppdrettere, med bransjestandarder og minimumskrav til oppdrettere. Retningslinjer for forsvarlig drift må utarbeides i fellesskap mellom f.eks. Mattilsynet og oppdrettere. En trenger et overvåkingssystem over flere år som styrer veksten på de områdene som tåler vekst innenfor vedtatt miljø og bærekraftsmål. Spesialområder for akvakultur er for små. Må starte med 3120 tonn selv om en har lokaliteter som helt sikkert ville kunne tatt 5000 tonn. Må drive flere lokaliteter mens en "søker opp" lokaliteter som har større potensiale, noe som gjør at det blir større arealbehov og mye arbeid med optimalisering som har vært vanskelig overfor forvaltning. Belastningen for utslippssøknaden er viktig, ikke taket på MTB.

Det er behov for klassifisering av bæreevne på dagens lokaliteter og i snitt kan man øke produksjonen med 30 % på eksisterende areal. Gode lokaliteter har større potensiale enn tillatt. Driftssyklusen kan man bedre ved flytting av anlegg, men man må nok ta høyde for en dobling av arealbehov. Må få til optimal utnyttelse av lokalitet. Ved å åpne for flere selskap på samme lokalitet kan en gi større mangfold på lokaliteten.

Det er ikke et mål å kreve mest mulig areal heller. Mange småselskap sitter på kapasitet til 3-4000 tonn. På en god lokalitet burde det vært kjørt større produksjon. Eksempel: Har lokaliteter der det kjøres 4 konsesjoner, men det kunne vært kjørt 6, om noen andre hadde kommet inn.

Soner er vanskelig å forholde seg til for mindre selskaper. Om en ikke har nok lokaliteter havner en i en sone. Å gå sammen på egne områder er viktig og det er ønskelig med mer fellesområder, der en kan drive sammen med andre og få dialog og samarbeid. Det går mot færre lokaliteter og soneinndeling og muligheter for å sjonglere med produksjon. Den gode lokaliteten må være i sentrum. Det burde være det samme hva slags fisk som produseres og være uavhengig av selskaper. Kysten kan bli brukt til annet enn laks. Grunne områder kan benyttes til nisjeprodukter. Burde ha en gjennomgang på hva som er potensiale pr. lokalitet og få dokumentert bærekraft. Næringa må selv finne ut av dette og legge godt arbeid i dette.

Avstandskravene er vesentlige. Strømkatalog kan føre til andre avstandsregler og større behov for soneinndeling og krav om samarbeid. Vil gå for akvakulturområder, men at det er flerbruksområder med fleksibilitet for det som ligger inn til disse spesialområdene, slik at det er plass til fortøyningene.

Oppdrettere

Teknologi: Grønne konsesjoner kan motivere til teknologiutvikling, mens grensen på 200 000 fisk i en merd, kan hindre teknologisk utvikling. Er positiv til grønne konsesjoner som er en kime til teknologiutvikling og grønne konsesjoner har gitt en boost i prosessen med nytenking. Kan strekke dagens teknologi, men noen ser en logikk i 200 000 fisk pr merd m.h.t. risiko og er komfortabel med dette.

Hvis man skal ha flerkulturer så må arealene utvides. Hvis det fungerer så er det nok ok, men det bruker oksygen i nærområdet. Det ansees som lite aktuelt med polykultur, selv om blåskjell og alger kan redusere utslipp av næringssalt og gi grunnlag for økt fiskeproduksjon. Hvis man samler opp forspill, så kan man drive mye større på et område som er moderat egnet. Veldig ensidig fokus på laks og ørret. Hvorfor ikke mer på tang og tare?

Energi fra land kan bli mer aktuelt, ellers er en lite avhengig av infrastruktur på land selv om en trenger nettilgang for overvåking og fjernstyring av anlegg. Er ikke avhengig av base på land m.h.t. infrastruktur. Dypvannskai i nærområdet er nødvendig (1 time med båt er ok).

Teknologivalg er avgjørende for å kunne bekjempe lus. Videre utvikling er avhengig av at en takler luseproblemet. Valg av teknologi blir avgjørende for luseproblemet. En takler ikke luseproblemet for 90 eller 160 m og må finne teknologier for dette. Mer tro på å produsere fisk til 1 kg i landbaserte anlegg som er bra i forhold til lus. Tror det kommer i et nytt samdriftssystem, men det må det regnes på. Mener at luseproblemet vil bli løst med andre metoder enn kjemi. Enkelte lokaliteter er "troublemakers", lusehub og øker problemet med lus. 20 000 tonn lokaliteter kommer bare det gis tilgang, men det forutsetter at en kan kontrollere lusa.

Vilje fra oppdrettere til å ta i bruk nye typer teknologier og de vil ha en beskrivelse av hvilke teknologier som kan brukes.

Forvaltere

Krav til teknologi: Oppdrettsnæringa har blitt veldig mye mer industrialisert, og driver på mer eksponerte lokaliteter. Da blir det også strengere krav og eksponert anlegg vil stille krav til teknologi både for fisk og personell. Fremtidens anlegg på eksponerte lokaliteter vil ikke benytte tradisjonell merdteknologi.

Superlokaliteter trenger større avstand mellom merder og er en utfordring for sikkerhet for personell. Tror ikke på tradisjonell merdteknologi for offshore anlegg, men en kan utvikle nye teknologier som gjør det mulig ta i bruk nye lokaliteter. Bør man ha en mer overordnet styringsmulighet så oppdretterne må over på bedre teknologi (plastmerder som tåler mer eksponerte lokaliteter)? I noen tilfeller ville man kunne øke produksjonen da, men noen som har kunnskapen (forskning) må gå inn og se på hva som vil være det optimale.

Oppdrettere

Drift: Markedet er der og det vil tåle en produksjonsøkning, men en må få ned produksjonskostnaden. Lusekostnaden er stor, 3,20 pr kg + tilveksttap på dårlige lokaliteter. Trenger system som sørger for balanse i forbindelse med soneinndeling og med marked. Bør kunne produsere mer fisk på eksisterende lokaliteter opp til 15 000 tonn, spesielt ved samarbeid mellom selskap. Områdedrift gir større fleksibilitet. Vi forventer vekst framover ved å øke der en driver godt og bærekraftig, og ta ned

der det er dårlig forhold. Minstestandard for forsvarlig drift mangler. Dette kunne næringa sette selv ut fra kunnskap og hva næringa selv mener standarden skal være.

Den gode lokalitet må settes i sentrum og et viktig krav til fysiske forhold er at det må tåle utslippene fra anlegget. Dette er mulig ved samdrift og det er et behov for å fjerne regler som hindrer dette. Enkelte lokaliteter blir brukt tøffere enn de skulle, fordi en ikke får utvidet de beste lokalitetene. En gitt lokalitet har en definert bæreevne og produksjonen må tilpasses lokaliteten og ikke antall konsesjoner. Ønsker færre fisk i anleggene og mer areal for å få god drift. Trenger optimale og effektive areal og må finne en balanse for å utnytte det arealet vi har på en bærekraftig måte. Kan i snitt øke produksjon med 30 % på dagens lokaliteter. Om en kombinerer det med endrede driftsformer og utsett av små fisk, så er det store muligheter. Integreert havbruksnæring kan bidra med CO2 fangst og mer produksjon pr lokalitet.

Må få bedre kvalitetssortering på smolt uten at det kalles svinn og gjøre større utvelgelse på smoltanleggene. Mye svinn i første tid etter utsett og svak smolt kommer inn i svinnstatistikken, men det er på en måte feil. Nye driftsformer som bruk av større smolt kan føre til større og mer effektiv produksjon.

Konsern MTB kan føre til et misforhold ved flytting av lokaliteter. Må endre driftsform for å få produsere 3600 tonn og en bedre utnyttelse av lokaliteter. Kan ha lokalitet med høy MTB uten at den utnyttes helt, så en ikke trenger å tyne en lokalitet med hensyn til kapasitet og produksjon. Regel med antall konsesjonsnummer du kan ha på en lokalitet må bort. Mange lokaliteter kan bære mer, på gode lokaliteter kan en produsere 5000 tonn. Må flytte fisk i produksjonssyklus fordi lokalitets MTB blir for liten til å produsere det en har satt ut. Næringa vil ha en gjennomsnittlig MTB, med topper som kan gå over gjennomsnittet. Må slakte ut i ugunstige perioder for å holde seg innenfor grensene. Produserer nå 1300 tonn på en MTB, men kan produsere dobbelt så mye på en god MTB. Kanskje en del av de lokalitetene vi har i dag har en mye større bærekraft enn de bærer i dag.

Potensialet i allerede eksisterende lokaliteter er veldig stort. I snitt har en antakelig, ut fra MOM klassifiseringa, åpenbart potensiale med et konservativt anslag 30 % økning innen eksisterende lokaliteter. I tillegg organiseres lokalitetene slik at de kan anvendes i andre tider av året.

De best klassede lokaliteter har et potensiale utover det de brukes til. Disse lokalitetene må utnyttes bedre og en må finne ut hva som er potensialet for produksjonen på lokaliteten slik at en kan bruke gode lokaliteter mer innenfor det som er forsvarlig. Det er begrensninger i mengder pr enhet, så en må kanskje drifte gode lokaliteter med flere flåter. En bør gå fra å se på lokalitet til å se på område og utvide areal for å ta hensyn til fortøyninger under vann.

En bør sette "grensepæler" på en lokalitet som en kan flytte innenfor for å forhale fortøyninger uten nye søknader.

Energitilførsel blir mer og mer aktuelt fra land. Vil ha mer egen infrastruktur på sjø og kan klare seg fint uten infrastruktur på land om en får store lokaliteter. Vil ha internett, for å kunne drive mer eksponerte og med fjernstyrte løsninger. Vil helst ikke ha noe på land lengre, men har behov for å legge fra seg en skyssbåt. Trenger anleggssertifikater og må i dag kaste mye utstyr som en ikke kan bruke.

Forvaltere

Lus er en problemstilling vi må løse så det er ikke noe sjakktrekk å samle mye biomasse på konsentrerte lokaliteter. Det er kompliserte mekanismer for smitte, og grensene varierer fra smittestoff til smittestoff. Hvis vi får et omstendelig luseproblem, kan vi pålegge driftstiltak og brakklegging, men da må det ligge omfattende sykdom til grunn. Det vil garantert bli resistent lus med dagens luseregime. Anlegg kan være bindeledd ("luselenke") mellom anlegg. I akvakulturforskriften står det

at en skal ha "forsvarlig drift". Her må næringa bidra sammen med Mattilsynet, siden det er de som kan det best.

Men skal vi øke produksjonen må vi se på arealbruken. Det handler jo om risiko og det er jo en ganske risikabel virksomhet m.h.t. sykdom, smitterisiko, spredning, rømming og lus som de største utfordringene. Om vi vil og betaler, kan vi få til overvåking. Et tankekors er at nasjonal overvåking av lus (i Nordland) som ble gjennomført inntil i fjor ikke er videreført. For å få optimal AGD-behandling, burde en ha ledige bur på lokaliteten for behandling.

Myndighetenes syn på vekst: Undersøkelsene viser at det er 30-60 % dødelighet på sjørret. Skremmende høye tall. Hadde det vært andre næringer, ville det lyst i røde lamper og det er meget bekymringsfylt om dette ikke gjøres noe med. Vi vet jo at det ikke er bra at fisken rømmer, men en må heller se på motvirkende tiltak. Elveeierne har ikke råd til skadeforebyggende tiltak.

Det er ganske intensiv produksjon i Hordaland og om alle i Norge produserte så intensivt så hadde Norge nesten vært på SINTEF sin prognose for 2050. Prosess er i gang for å samle konsesjonene på færre lokaliteter for at antallet lokaliteter skal bli færre.

3.2 Forvaltningsobjekt

Her er innspill knyttet til areal som forvaltningsobjekt oppsummert. Her er innspillene noenlunde likt fordelt på oppdrettere og forvaltere. Fordelingen er 185 fra forvaltere, 173 fra oppdrettere og 57 fra plenumsdiskusjonene.

Arealtilgang

Forvaltere

Regelverk: Arealtilgangen er en utfordring i forhold til Kystverket og kvitsektorer. Kystverket innfører nå ny teknologi for merking, og den nye farledsnormalen som skal være et arbeidsverktøy og intern instruks i Kystverket, vil vise på kart hva det reelle arealbeslaget er. Endringer i regelverk som Plan og Bygningsloven kan også gi ny tilgang til areal og mulighet for planlegging i sjø i forhold til f.eks. dybde og hensynssoner. Bør godkjenne spesifikke områder for oppdrett. Problemet er at en hadde dårlig kunnskap fra før, og nå kommer nye ting og enda mindre kompetanse.

Det må gjøres politiske grep slik at grensen på 200 000 fisk fjernes, det vil redusere arealbehovet. En må utrede konsekvenser ved å sette slike begrensninger.

Oppdrettere

Policy: Kystverket er positive til å finne tilpasninger til hvitsektor, men det bør tas et felles møte mellom Kystverket og næringa. Må ha fokus på å ta hele kysten i bruk (for ulike typer produksjon, variasjon av lokalitetstyper). Kan være effektivt med konsultasjoner med forvaltninga før en sender søknad.

Gigantanlegg medfører ny strukturering av kysten, soner, branngater etc. Det trenger ikke være «offshorelokaliteter» (kan ligge i fjordmunninger), men vi har mye sjø, ikke fjord. Teknologisatsingen vil bringe oppdrettet bort fra fjordene i Sør-Trøndelag.

Alt som er satt av i kommunen av areal er for små og en må søke om dispensasjon for å få plass til fortøyningene.

Forvaltere

Vi må gå over til områdetenking, ikke lokalitetstenkning. Avstandskrav kan bli utfordrende. Vi har lokaliteter som er kjempegode, og selvsagt så har vi noen dårlige. Samtidig har vi nasjonale laksefjorder og områder som Frohavet som krever ny teknologi. Spørsmålet er om det er de beste områdene som er satt av til akvakultur? Hva med uplanlagte områder? AK områder settes på vent, det kan ta flere år og blir lange prosesser. Dette representerer eksisterende AK områder, som derfor egentlig ikke er tilgjengelig.

Det er til dels store variasjoner mellom fylker og innad i fylker. God erfaring med forvaltere i Nord-Trøndelag og heldig om du er i en oppdrettsvennlig kommune. Avtagende interesse for havbruk blant kommunene i Finnmark, mens i Troms og Nordland blir under 10 % av søknadene avslått.

Mattilsynet vurderer arealspørsmålet ut fra fiskehelse og fiskevelferd. Branngater er viktig, men Mattilsynet får spørsmål om en kan reetablere/etablere seg i branngatene, fordi der er det ledig plass. Fiskeridirektoratet vurderer søknader ut fra fiskeinteresser og Fylkesmannen ut fra biologisk mangfold. Tror ikke det er gitt avslag ut fra uttalelse fra Fiskeridirektoratet, men det er gitt midlertidig tillatelse.

Oppdrettere

Planer: Det mangler rullering av kystsoneareal, spesielt for områder som ikke egner seg for oppdrett og det er inkompetanse i kommuner på å rullere planene. Startet rullering for 4 år siden, men er ikke enda i mål.

Alle oppdrettere trenger beskjed når kommuner skal rullere arealplaner, gjerne via en felles opplysningsside på nettet. Dette bør inn i Plan og Bygningsloven og FHL må følge opp slike lister. Må ha kontakt med Fylkeskommunen, slik at en vet når det skjer prosesser.

Viktig å ikke planlegge kun for akvakultur (AK) i kystsoneplaner, men for flerbruksområde eller flerbruksområder som ligger inntil AK område. Behovet for små AK områder nært land er sterkt redusert og en må fjerne AK områder som har gått ut på dato. Må være plass for fortøyninger. Kystsoneplaner kan ikke fravikes, men areal til havbruk bør kunne tildeles med bruk av dispensasjon. Fellesområder kan åpne områder for havbruk for å unngå dispensasjonssaker. Vanskelig å si at en region er mer egna enn en annen uten en veldig detaljert plan.

Forvaltere

Det er kommunene som er gitt myndighet til å planlegge innenfor egne grenser og grunnlinjene etter Plan- og bygningsloven. Da blir det viktig at dialogen mellom fylkeskommunen og kommunene er god.

Det er nå et stort behov for tettere samarbeid mellom fylkeskommunen og Fiskeridirektoratet med hensyn til arealplanlegging. Deltakelse er alfa og omega for å unngå innsigelser.

Har inntrykk av at interkommunale planer er mer rådgivende og ikke juridisk bindende. Tror en kan få det bedre i framtida med interkommunale planer som ser områder mer i sammenheng. Det vil ha stor betydning å planlegge minst på regionalt nivå. Nordland fylke er f.eks. en vannregion delt opp i ti vannområder og samarbeidsrådet Sunnhordland har satt i gang prosjekt for å se på arealplanlegging.

Forvaltere

Praksis: Når det gjelder arealknapphet er det store variasjoner mellom fylkene og innad i fylker. Trenger konsultasjoner på forhånd før en setter opp søknad. Arealet er der, men det er snakk om den kommunale viljen. Vi kan komme til den konklusjonen at vi trenger lengre avstander og da blir det mindre areal tilgjengelig. De fleste søknader gjelder utvidelser for å få lokalitetene til å fungere bedre. I Gildeskål har en satt opp alle kravene til areal, og da er det nesten ikke noe areal igjen.

Oppdrettere

Saksbehandling: En kan få tillatelse langt ut i kvitsektor før Kystverket gir avslag. En har hatt en veldig god dialog med Kystverket som har endret på lykter og en har fått nye lokaliteter mot å betale for flytting eller omskjerming av lykt (30-60.000 kroner).

Forvaltning

I 2008 gjorde Fiskeridirektoratet en kartlegging i Nordland av hvor det var mulig med nye lokaliteter og utvidelser, der det ble tatt hensyn til regelverk, verneområder osv. Det var en grovjobb, men egentlig var det en veldig grei jobb. Konklusjonen er at Lofoten og Vesterålen er ganske tett utnyttet og det er lite realistisk med utvidelser. Ofoten og Salten har bra potensiale. Svaret er antakelig at det er plass, men hvor ønsker vi å ha dette? Skal forvaltere styre eller skal en la oppdrettere styre?

Skal en få til vekst kommer vi ikke forbi mer areal, og kommunal vilje. Det er behov for samarbeider og at alle bidrar med å få fram behovene. Det er statlige retningslinjer for å gi oss plass, men dette er ikke alltid populært i kommunene.

Kystareal er et forvaltningsansvar mellom kommune og stat. Arealplaner som kommer på kart får lett karakter av arealbeslag. Ett eksempel på at en kommune la ned bygge- og deleforbud.

Oppdrettere

Økonomi: Det er mindre interesse nå enn tidligere i kommunene for oppdrett, de spør hva de får igjen? Kommunene må få noe igjen og enn avgift kan kanskje snu denne kommunale «motvilje». Viktig å få avklart diskusjonen om arealavgift. I Alta f.eks. blir det ikke rydda noe plass til oppdrett før en har fått på plass en kompensasjon/avgift. Flere kommuner ønsker ikke å legge til rette for akvakultur fordi de får for lite igjen, og da vil de ikke sette av areal. Må få fram hele bildet til politikerne så en ikke glemmer å se på ringvirkninger. Bruk av arealavgift kan bedre omdømmet.

Produksjonsavgift, eiendomsskatt eller frivillige bidrag kan også benyttes. Frivillig betaling kan medføre at en blir beskyldt for korrupsjon. Enkelte kommuner er ikke interessert i å motta frivillige penger da det er vanskelig for kommunen å håndtere. Det trengs etiske grenser for å gi støtte, så det ikke oppfattes som å kjøpe velvilje for søknader.

Forvaltere

Det er viktig at kommunene får følelsen av å disponere eget sjøareal, ellers får de piggene ut. Arealavgift kan kompensere for dette. Det er kommunene som får ulempene og kostnadene med arealforvaltning og det er på tide å få noe igjen. Kommunene er mer restriktiv nå og har man ikke de med så kan man la være å søke. Arealavgift kan være aktuelt, men ikke slik det foreligger som forslag nå. Kanskje relatert til produksjonsvolum på lokalitet. Det er ikke så mye spørsmål om fysisk areal, men penger/insentiver til kommunene for å stille areal til disposisjon. Større selskap uten lokal forankring vil kunne ha problemer.

Arealutnyttelse

Oppdrettere

Regelverk: Det trengs en revurdering av 200.000 fisk kravet. 3120 tonn er i dag maksimum størrelse på førstegangslokalitet for å få «erfaringer», mens lokalitetskapasiteten kanskje er 10.000 tonn. Medfører at man trenger flere lokaliteter for å planlegge nok kapasitet for fremtiden. Fornuftig å bygge opp en lokalitet gradvis, men 3120 tonn regelen bør vurderes. Søknader over 3 600 tonn gjelder bestandig utvidelser, og det kan være problematisk å starte med store anlegg. Grense for KU bør økes til f.eks. 7 000 tonn. Antallsparagrafen er restriktiv og fører til lite effektivt drift.

Sammenhengen mellom konsesjonsvolum og produksjonsvolum bør fjernes og MTB-regelverket må endres. Det viktige er hvor mye MTB en kan utnytte, ikke tak på MTB, men hvor mye en har lov til å produsere. Trenger en gjennomsnittlig MTB for å kunne tilpasse seg til markedet. En bør fjerne sammenheng mellom produksjonsvolum og produksjon pr lokalitet. Må tørre å diskutere eksisterende regelverk i forhold til dagens lokaliteter og dagens regime på MTB (3120 tonn) og sesongvariabel MTB. Taket skulle vært 6000 tonn, men skulle vært nyttiggjort på 3120 tonn.

All matproduksjon gir foravtrykk på lang sikt. MTB som regulering av utslipp på lokalitet er dårlig metodikk, siden MTB og toleranse bør ses på som to forskjellige ting. Større branngater og større lokaliteter kan være løsningen på sykdom- og luseutfordringen. Må få mer logiske avstandskrav for store lokaliteter. Det hjelper for smitte, men i mindre grad for lus. Trenger samkjøring mellom regioner. Nå drives flere lokaliteter enn nødvendig, noe som fører til at en bruker unødig store areal og det er kostnadsdrivende. Forelda regelverk hindrer samdrift med andre selskap på gode lokaliteter. Trenger fleksible regiongrenser for å hindre sykdomsspredning. MOM-systemet er under vurdering. Må tilstrebe MOMC på områder for å gi et representativt bilde av f.eks. et fjordsystem.

Forvaltere

Laksefjorder stenger for arealbruksvekst i Hordaland, arealbruk som storsamfunnet pålegger. Det største beslaget ligger i det smittehygieniske beslaget. Trenger kriteriene for å godkjenne økt biomasse.

Oppdrettere

Policy: 20-30.000 tonns lokaliteter er mulig. Dette må medføre prioritering fra politikere (arealbruken) og samarbeid mellom mindre selskap, de større selskapene har kapasitet. Viktig med tilbaketreking av lokaliteter som ikke er bruk i samband med restrukturering av lokalitetsstrukturen. Det er vanlig med trinnvise utvidelser og om en ikke har problemer, kan det utvides.

I Troms har en de siste 6-7 år optimalisert lokaliteter, endret posisjoner og vinkler. Dette har gått greit i alle sektorer. Har også utvidet lokalitet til 3600 og til 5400 tonn, og føler seg greit behandlet i alle instanser så lenge en har god dokumentasjon.

Forvaltere

Hordalandsoppdrettere flytter oppover til Sogn og Fjordane p.g.a. plassmangel i Hordaland. De har større areal enn Hordaland, men bare halvparten av produksjonen.

En kan få et voldsomt press innenfor en begrensning andre året m.h.t. lus og sykdom. Det er hele tida en vurdering en må gjøre, men tror vi er på vei med sonetekning.

Vi kan risikere å få opp et oppfølgingsopplegg uten noe på lakselus fordi det faller mellom flere stoler og blir parkert p.g.a. klassiske motsetninger. Lakselus er departementsansvar og en får tautrekking mellom Miljødepartementet og Nærings- og Fiskeridepartementet.

Oppdrettere

Praksis: Ideen med grønne konsesjoner er god, relatert til teknologiutvikling, men praktiseringen eller effekten er uklar. Burde vært flere miljømessige parametre enn 2, eks. fôrforbruk m.m. Grensen på 200 000 fisk er begrensende for teknologiutvikling, og gjør også at det blir større arealkrav. Må være opp til selskapet å velge hvilken risiko de vil ha.

En trenger balanse i soneregioner så som branngater, avstand til skipsleier, avstand til andre lokaliteter noe som er viktig for arealbruken. Kan en få redusert avstandskrav dersom en ser samme generasjon? Det kan gi mulighet til å korte ned på avstandskrav (ned til 1 km) om selskaper samarbeider.

Nasjonale laksefjorder var midlertidige soner som nå har blitt 17 år og skulle evalueres, er dette gjort? Anker i en kommune og anlegget i den andre fører til full behandling i begge kommuner og er sløsing med tid. Må søke dispensasjonssaker som kan ta lang tid.

Forvaltere

Viktig med mer interkommunalt samarbeid, men det er ikke klart hvordan man skal komme fram til de optimale lokalitetene.

Vi har gitt en del midlertidige tillatelser, i forbindelse med ILA var vi jo nødt til å hjelpe dem så de ikke gikk konkurs (jfr. Froan!). Ut fra Forurensningsloven står en midlertidig tillatelse dårlig, men når en først har etablert seg har det lett for å bli permanent.

Det er store strukturendringer med store oppdrettere som er spredt gjennom hele Fylket, og små oppdrettere med sine lokale produksjonsområder som gjerne har større produksjonskapasitet. Mattilsynet er vant til å tenke biologi og økologisk fotavtrykk og forsøker å bidra til smartere drift. I Sogn og Fjordane har en kapasitet til flere konsesjoner. Det er ikke lokalitetene som setter begrensningene i Nord-Trøndelag (men sykdom) (bærekraft).

FHL tenker ikke utover enkelt tiltak (for eksempel lus eller enkeltarter), de tenker ikke helhetlig.

Oppdrettere

Økonomi: Betal for produksjonen, det vil motivere kommunene til å gi ut gode lokaliteter. Avgiftene må ikke kobles mot areal, men settes i forhold til mengde fisk som produseres. Kommunene opplever i større grad en forvitring av de lokale ringvirkninger og det er ikke den ringvirkningseffekten for kommunene som det har vært. Dette er nok en av grunnene til at kommunene er mer lunkne til å avgi areal til næringa.

Generelt

Oppdrettere

Regelverk: En trenger felles retningslinjer for forvaltere, individuelle saksbehandlere er en katastrofe. Vi bør kunne snakke om sjøvern på samme måte som jordvern og jordvern for matproduksjon må kunne jamføres med sjøvern for matproduksjon! Regler for konsesjonsnummer tilordnet lokaliteter bør fjernes. Ny teknologi åpner for nye lokaliteter, åpen osean, men en trenger større MTB for lønnsom drift.

Trenger å bli enig om retningslinjer for KU og hva som kreves av selskap som kan drive KU (akkreditering).

Må flytte Fiskeridirektoratet sine regionsoner til soner som oppdretterne ønsker. Aktuelle regiongrenser definert av næringa er Bodø og Hustadvika. Soneinndeling vil påvirke lokalitetsstruktur. Når det gjelder avstandskravene sitter oppdrettsnæringa selv på en viktig nøkkel. Nord i Trøndelag får en hverken flytte sørover eller nordover. Sykdomsgrenser må leve sitt liv i en sone, og må ikke bli sannheter. Nå er det forskjellig forvaltningspraksis på ulike sider av sonen.

Seilingssektorene er satt opp etter den ferdseilen en hadde tidligere, med andre typer båter, måter å navigere på, og med færre interesser kan dette endres.

Hardangerforskriften som er fastlåst hemmer mer produksjon.

Forvaltere

Det er mange innspill knyttet til regelverket. Det er sagt at lovverk alltid er på etterskudd (og dermed utdatert) og det er krav om felles regler og samme håndtering av saker. Trenger oftere revurdering av regelverk og hjemmel for fleksibilitet og forenklet saksbehandling. I dag er det 319 bestemmelser, lover og regler oppdrettere må forholde seg til. Her må det være mulighet for forenkling. Utfordringen blir da å måtte forvalte med gårsdagens regelverk, avhengig av en voksende og ansvarlig næring som ser dette. På land er jo regelverket også likt, men man har regionale forskjeller i vurderingene basert på situasjonene der tiltaket er. De fleste kommunene i Troms har forelda planverk, og det blir en del støy rundt dette, omdømme osv.

Problemer med planarbeidet til kommune under LNFA, der A´en til sist stenger for andre aktiviteter og utelukker de andre, det gjør ikke de andre bokstavene.

Retningslinjer og regler for KU for havbruk er uferdig. Kanskje veiledere også bør rulleres? Strammere regelverk og mindre personavhengighet vil være en fordel også for forvaltninga. Fiskeridirektoratet har miljøansvar (etter akvakulturloven, som også henviser direkte til plan- og bygningsloven).

Lovverket er alltid utdatert, det er lagd på gårsdagens kunnskap. Særlig i denne næringa. Og når ting skjer, og tiltak må settes i gang, så må de ofte handle uten å ha full kunnskap om en situasjon. Fylkesmannen har ikke fått noen ny veileder, bare signaler om at det skal komme. Mange grøfter å kjøre i så en trenger et godt regelverk og kompetente medarbeidere, her må næringa også delta. Plan- og bygningsloven som ligger i bunnen er statisk i forhold til biologisk produksjon, men regelverket kan tilpasses. Det er vanskelig å få til endring, fordi vi alle sitter på hver vår tue og forvalter hvert vårt regelverk som ikke alltid er koordinert.

Forskning må presenteres slik at den kan tas i bruk av en kunnskapsbasert forvaltning. En problemstilling er om grønne konsesjoner skal være "grønne" hele tida? Andre industribedrifter har gjerne større krav på seg til å dokumentere og redusere påvirkning enn havbruk.

Et spørsmål er hvilken rolle vanddirektivet vil få for den videre forvaltningen. Det har vært mye diskusjoner fra miljø- og fiskeriinteresser om avklaringer. Har fått beskjed fra Miljødirektoratet at man skal være gode venner med fiskeri myndighetene og så skal departementene komme med avklaringen.

Må få til en samordning av tilsyn (Mattilsynet, Fiskeridirektoratet, Fylkesmannen og NVE). Oppdatere veiledere for konsekvensanalyser som nå er 10 år gamle. Få på plass en mellomting mellom MOM og full KU. Grønne konsesjoner, har 2 kriterier for lus og rømming, trenger flere.

Fiskeridirektoratets regiongrenser er en hindring i regelverket. Det er en sentral rammebetingelse for å forstå forvaltningen. Men det er en del oppdrettere som skulle ønske å ta med seg konsesjonene over grensa (for eksempel til Nordland).

Fylkeskommunen har kun hjemmel i tildelingsforskrifter og kan ikke forlange at oppdretterne skal sende inn via «ALTINN», men de har begynt å anmode om det.

Oppdrettere

Policy: Oppdretterne krever likebehandling langs hele kysten, mens arealutvalget ønsker differensiert forvaltning etter regional situasjon. Er enig i Gullestadutvalgets innstilling. Det er en selvfølge at man setter inn tiltakene der behovet er størst. Helhetsprosesser og betraktninger gjør at det ikke blir noen avgrensninger. Dette er modningsprosesser, for hvem er det som er rettssubjekt i myndighetsutøvelsen. Det er veldig viktig at myndighetene møtes og samordner seg og koordineres. Må få folk inn i utvalg og en bedre kommunikasjon slik at en vet hva slags prosesser en skal bli med i.

Forvaltere

Forvaltningsreformen har gått greit, men saksbehandlerne føler det går tregere med å få ut data fra Fiskeridirektoratet. Saksbehandling og tildeling gir ikke nok politisk spillerom. Ved påvirkning gjennom plan- og nettverk oppnår en større politisk spillerom. Politikerne tør ikke ta kampen om areal, og utviklingen styres av (feige) politikere som mangler prioritering. Utfordringer på kort sikt: Endringer i forvaltningen i forhold til nye lokaliteter, blanding av små og store anlegg, nye driftsformer. Kommune sitter fortsatt med nøkkelen til regional styring. Det er kommunene som er mest opptatt av bærekraftighetsprinsippet, havbruksnæringa må ha bærekraft i bunnen. Framtida kan være 3. generasjonslokaliteter i sammenslåtte kommuner, som er store nok til å forvalte sitt sjøareal helhetlig.

Det er kommunene som bestemmer, og de blir negative om oppdretterne presser for hardt. Grønne konsesjoner er ikke bare positivt oppfattet i kommuner. Ikke på plass kompetanse i de små kommunene, de søker jo å samarbeide. Prøver å få på plass et bedre regionalt samarbeide. Ikke alle kommuner er like raske, skulle gjerne hatt en "overkickador".

Kommunene som planleggingsaktør håper å legge et grunnlag for framtida så en kan vedlikeholde planverk.

Kystsonerplaner er vel så mye en prosess, og en skal framover ha fokus på interkommunale planer. De fleste er antakelig enige om at kystsonerplaner er litt gammeldags. Frimerkeplanlegging er en flaskehals for å få tilgang til areal framover. Der det har vært gjennomført interkommunale planer, ikke helt enkelt det heller.

Kommuneplaner er en håpløs tilnærming om hver kommune skal prøve å drive en økosystembasert planlegging. Regionale planer må forankres så ikke den lokale legitimiteten til oppdrettsnæringa forsvinner, det vil virke mot sin hensikt. Kommunene for små i dag til å få til gode planprosesser og kompetanse. Er færre kommuner en løsning? Om en legger til grunn at en får bedre og tyngre plankompetanse i hver kommune, blir det lettere å få til gode prosesser.

Kommuner og Kystverket må alle dra i samme retning slik at seilingssektorer justeres hos begge for å unngå dispensasjon.

Interkommunalt samarbeid kan dra med seg oppdrettsnegative kommuner. Ingen spesiell erfaring med Kysten er klar, men de oppdrettspositive kommunene har fått med seg de som er mer skeptisk. Man må tenke regionalt for å få til gode løsninger, men sier en kommune nei, så er det nei (og man får ikke til den regionale samordningen). Skal det være noen som bestemmer over kommunen igjen da? Utfordring kan være selvstyre-prinsippet. Retningslinjene for Kysten er klar skal være koordinerende, men det gjenstår å se om hvert enkelt kommunestyre vil tenke regionalt. Å bruke sterkere virkemidler enn innsigelse, er uaktuelt for Fylkeskommunen som har ansvar for forurensing og hva som er bærekraft nivået for lakseoppdrett. Miljøforvaltninga må bidra til å vri produksjonen dit den gjør minst skade.

Oppdrettere

Planer: Behov for mer samordna planlegging både interkommunalt og tverrsektorielt. Næringa (og statens forvaltningsaktører) må mer (og tidligere) inn i planarbeidet. Det er utfordringer når det gjelder koordineringsbehov og koordineringsmulighet (kommuneplan, manglende «styringsmulighet» og ikke-synkron rullering). Det vil være behov for regionale delplaner f. eks for vindkraft, havbruk etc. Areal for havbruk må være en opplagt del av kystplaner. Det krever interkommunalt samarbeid. Ved sammenslåing av kommuner kan en få mer samordnet planlegging og tilrettelegging. En trenger harmonisering av kommuneplaner. Det er kommunenes arealplaner som er styrende og er juridisk bindende. Sklir kommunene på dette en del ganger?

Forvaltere

Det er ulik praksis for å håndtere kommuneplaner i ulike kommuner. En utfordring er at kommunene ikke rullerer kommuneplanene sine samtidig. Hadde de gjort det, så ville det vært mye enklere å få kommunene til å koordinere planlegginga i sjø. Arealplanene kan ha lik løpetid i ulike kommuner, 4 år, men er ikke synkronisert. Trenger en harmonisering kommuneplaner. Behov for regionale og kartfesta planer som rulleres. Viktig å få varslingsystem på rulling av kommunale kystsoneplaner enten til FHL, Fiskeridirektoratet eller Fylkeskommunen.

Interkommunal planlegging er vanskelig da det er mange kommuner som skal bli enige. Bør ha prosjekt på interkommunal planlegging for å bedre den situasjonen. Avgjørelsen ender opp i kommunestyrene og det er kommunestyrene som bestemmer. Sier de nei, stopper den interkommunale prosessen, interkommunal planlegging er en sårbar. Det er et problem at de ser hver enkelt kommune for isolert. Det blir en bastardløsning i forhold til hva det burde være også med tanke på befolkningens deltakelse og kontroll. Regionalplanbestemmelse stoppes av politikerne på fylket, fordi politikerne ikke vil overkjøre kommunene.

Et eksempel er fylkesdelplan for vindkraft og småkraft som prøver å sammenstille kunnskap, rangere verdier og sammenstille dette i en form for fylkesdelplan. Tida er overmoden for å sette dette i system også for havbruk. I det minste må en få opp et planverktøy på fylkesnivå, få fram verdiene, som forvaltninga kan forholde seg til.

Trenger en tilsvarende fylkesdelplan for havbruk. Det kan løse opp i ganske mye. Får vi det inn en plan er det stort sett bindende og kan følges opp med tiltak.

Utgangspunktet er at en kartlegger alle interesser så godt som mulig, og så gjør planlegging etter det. En må stille alle interesser likt og ikke ha føringer som i Kysten er Klar (som prioriterer havbruk). Men det er politikerne som avveier til slutt. Fordelen er at de ser hele fjordsystemet planmessig.

Kysten er klar hadde veldig store ambisjoner på arealsiden. Det som har kommet ut av det er et forslag til felles retningslinjer for kystsoneplanlegging. Altså hvordan hver enkelt kommune skal bruke kommuneplanleggingen, og hvilke retningslinjer de skal forholde seg til når det gjelder kommuneplan i sjø. Alle avventer Kysten er Klar prosjektet før de begynner planlegging i sjø. De har hatt masse møter, som gjør at man har fått ut mye kunnskap.

Hvis vi er enige om målet, så handler diskusjonen om hva som er bærekraft. Målet for forvaltninga er å redusere risiko og forsvarlig drift er ei forutsetning. Flere av kravene er funksjonskrav, og oppdretterne må vise hvordan de skal møte dette. Lokalteter som ikke burde ha blitt tillatt, ligger fortsatt der. Det er kommunene som er planmyndighet for sine områder, så det hele koker ned til hva kommunene sier og dialogen blir da helt sentral. Vil kommunene i en revisjon av kommuneplanene være så tøffe at de sier til oppdretterne og at nå tegner vi kartet på nytt (og får til en mer optimal arealbruk). Kan dette gjøres i samarbeid med fiskerimyndighetene?

Kystverket har en operativ kultur og setter opp fyr og lykter, men forvaltningsregimet er egentlig ganske ungt sammenligna med andre. Ikke vært så aktive på å synliggjøre sine interesser. Holder på å lage en farledsmal/normal med standarder m.h.t. bredde, dybde, høyde. Da kan arealbeslaget av farleder kanskje synes bedre på kartet.

Forvaltningen må forenkle prosesser og mye av diskusjonen rundt kystsoneplaner burde vært håndtert i forkant. Det er områder der det ikke foreligger kystsoneplan, som oftest betyr det fiskeri.

Mattilsynet kommer for seint inn i planprosessen med sine føringer/innspill til å unngå konflikt?

Det er kynisme og skepsis i bransjen til at en får opp kystsoneplaner i de små kommunene vår levetid.

I planprosessene har Sogn og Fjordane Fylkeskommune fokus på at kommunene må ta med oppdretterne fordi de sitter med mye kunnskap. Fylkeskommune sier til næringa at de må være med i forbindelse med planprosessene.

Det er enorme utfordringer i forbindelse med kommuneplaner i indre kommuner og på Sunnmøre. Kommunene er ikke villig til å sette av nok areal (frimerkestrategi), tenker ikke på at man skal ha areal til fortøyning etc. Så ved den minste lille endring må man søke om dispensasjon fra kommunal plan. Fylkesmannen i Nordland: Kystsoneplan veldig brei. I en regionplan for vindkraft går en inn på en sektor og ser på hvilke miljøverdier som står på spill, og hva slags økonomiske interesser som er involvert for å sette det i system og få veid verdiene mot hverandre. Vil være mye mer spesifikt og konkret enn kystsoneplaner som skal omfatte rubbel og bit.

I kystplan for Helgeland samarbeider 14-16 kommuner som ønsker å lage en mer helhetlig juridisk bindende plan. Veldig sammensatt i Nordland: I Lofoten er det ikke mer rom, i Vesterålen relativt fullt, i Ofoten og Salten noe plass. Planlegging i sjø er frivillig, for eksempel har Vågan kommune i Lofoten frimerkevarianten. Tror det egentlig handler om litt dårlig kunnskap så planer og kunnskap henger ikke med.

For Romsdal interkommunale planlegging har alle kommunene har vedtatt planprogrammet med ettidsperspektivet for et 3-årig prosjekt.

Oppdrettere

Praksis: Det kan reises spørsmålsteget ved habilitet i forvaltningen når de som er vernere sitte og vurdere søknader. Objektivitet skal gi konkrete vedtak knyttet til type produksjon og anleggstype. Kan utforme søknader i felleskap med råd og vink. Må få på plass prosesser så en unngår klagesaker, oppdretterne må få tilbakemeldinger på hva kommunene vil eller ikke vil ha. Opplever endog at avslag ikke er begrunnet. Det er forskjell på grunnholdningen til forvaltere og hvilke avgjørelse de styrer mot.

Vanskelig å forholde seg til saksbehandlingen av grønne konsesjoner og hvordan en skal håndtere det. Hvilke forutsetninger har komiteen som skal vurdere det. Hva skjer om en ikke greier å nå målene? Det bør stilles grønne krav til alle anlegg. Må få en mer offensiv saksbehandling ikke bare praktisering av regelverk, en telefon kan ha løse problemer. Selskapene og forvaltningen bruker mye tid og gode ideer blir drept i NM i formaliteter. Det sender feil signaler.

Forvaltere

Det er jo veldig faglig forankra det du skal gjøre, og en bør gjøre dette mest mulig fritt. Problematisk når det legges opp til brei medvirkning, når vi har kommuner uten nok kompetanse. Det er viktige instanser som burde vært koplet på prosessene, som ikke koples på. Det kan være bevisst eller ubevisst der kultur og utdanningsnivå spiller det inn.

Forvaltningen er ikke ensartet mellom organer og mellom regioner. All saksbehandling er personavhengig, men en må tilstrebe at forvaltningen er avhengig av region og person. Kan ha rullering av veiledere. Det må tilstrebes en lik behandling, men det vil alltid være innslag av skjønn og personer i saksbehandlingen. Saksbehandlere ønsker seg større spillerom for enkeltsaker og differensiering av saker

Det er en jussifisering av samfunnet der mange ukeverk brukes på å håndtere kverulering i stede for å forvalte gjennom dialog. Store selskaper har store ressurser, noe som er krevende for forvaltningen. Er vanskelig for mindre bedrifter og følge opp alle krav. Mange av de som har solgt de siste åra, sier at det er krevende å følge med på all jussen i forvaltning. Fiskeridirektoratet sentralt ser bruken av konsulenter og advokater som profesjonalisering, samt at forvaltningsregelverket har blitt for komplisert for driftsoperatøren. Hele saksbehandlingen er veldig kompleks.

Det er store forskjeller langs kysten. I Trøndelag blir det kanskje mindre nei enn andre deler av kysten, Spørsmålet om likebehandling er på trynet, man skal styre etter bærekraftprinsippet og bæreevnen er ulik. Topografien er forskjellig, strøm etc. alt varierer og det er idioti med likebehandling som om hele landet var likt. Vi må skille mellom likebehandling på regelverket og likt utfall av behandlingen det er vel likebehandling etter regelverket som er viktig.

Kystverket er det få som klager på, og er en etat som regnes som ”snill”, men med flere lokaliteter som vil lenger ut, vil de kunne komme i konflikt med sjøsikkerhet og farleder framover. Kystverket er veldig konstruktive, men mange myndigheter skal med. Sliter i Rogaland der det er lite vilje til dialog.

I Nordland har Fiskeridirektoratet og Mattilsynet etablert praksis om å dra i lag på tilsyn og ha fellesrevisjoner, dette gjøres hvert år. Men særforordningen er så komplisert, med ulike fokusområder, så dette blir ganske intenst og krevende for oppdrettere. Problematiserer at MTB-grensen praktiseres ulikt i Trøndelag og Hordaland.

Mattilsynet er en fagetat som setter sin ære i å gjøre en vurdering og med en strømkatalog kan en gå bort fra en del av de tommelfingerreglene vi bruker i dag. De vurderer utslipp fra regelverket og ikke belastning og må bli svært konkrete på tiltak der smittehygieniske krav er kanskje det viktigste. Det er tvil om det er noen instans som har myndighet til å si nei til anlegg ut fra risiko for rømming.

Myndighetene tar ikke evaluering av tidligere tildelingsrunder. Hva har skjedd med de konsesjoner som er tildelt tidligere? Hva med krav rundt lokal slakting. Hvor endte 65 konsesjoner tildelt i 2009 til små selskaper? Havnet de i store selskap? Hvordan skal myndighetene kontrollere dette?

Oppdrettere

Administrasjon: Regiongrenser kan ikke bestemmes av plasseringen av distriktskontor. Det foreslås et sjømattilsyn og et sjømatdirektorat på like linje med Oljedirektoratet/petroleumstilsynet. Samordna tilsyn er positivt og fører til økt samhandling, og en trenger å samordne forvaltningsressurser. Kan etablere en arealkoordinator, letesjef, for hver region. FHL vil ha et sjømatstilsyn som er ute og gjør tilsyn etter regelverk og et sjømatdirektorat som skal legge til rette for å produsere mer sjømat (jfr. Oljenæringa). Plan og bygningslov og naturmangfoldsloven omfatter ikke oljenæringa. Plan og bygningslov er flyttet til kommunaldepartementet

Vil ha tilbake Trøndelagsmodellen, men den varslede kommunereformen er viktig.

Forvaltere

Det blir lettere å forvalte sjøområdet sitt helhetlig og på tilsynsbiten så er det en del som kan forenkles. Bla. ved samordning sektormyndighetene ved f.eks. å dra ut på befaring/inspeksjon samtidig. Fiskeridirektoratet kan ikke vente på at kommunene skal slå seg sammen for å få de til å tenke helhetlig. Gode interkommunale planer kan man få til. Kysten er klar med 11 kystkommuner sammen med fylkeskommunen har lansert en plan med håp om en felles kystsonesplan som må vedtas av hver av de 11 kommunene. Fylkeskommunene har nå fått innsigelsesmyndighet. Fylkesmannen stiller konsekvent krav om C-undersøkelser og konsekvensundersøkelser (i forbindelse med korallmistanker). Bra å flytte forvaltningsansvaret fra direktoratet til fylkeskommunen og overføring fylkeskommunen førte til små problemer, men ansvar for drift fulgte ikke med.

Det bør komme et offisielt utspill til Kystverket i forhold til kvitsektor.

Oppdrettere

Saksbehandling: Behandlingen av grønne konsesjoner var mer som NM i formaliteter, hvorfor ikke ta en telefon i forvaltningen? Kan benytte forhåndskonferanse ved større saker, der oppdretterne setter seg ned sammen med kommunene før de søker.

Bør avklare forhold på forhånd før en sender inn søknad, ellers blir det mye bråk når noen bare slenger inn søknad. Vil heller snakke med oppdrettere en å skrive brev til advokater. Ser en at det er fare for nei, kan en sette seg ned i en dialog for å få fram en justert løsning. Advokater brukes først og fremst i forbindelse med negative vedtak av sektormyndigheter. Da klages det gjennom advokater. Det er viktig å unngå klagesaker som krever tilbakemeldinger fra oppdrettere da det forsinker behandlingen. Lokaltetssøknader tar lang tid dersom det er mangler ved søknaden. I små kommuner kan en stille spørsmålsteget ved habiliteten til saksbehandlere og saksbehandlingen vil være avhengig av saksbehandler.

En må snakke mer sammen om å finne gode løsninger og det kan gis tillatelse med krav om samarbeid.

Noen områder er vanskelige å behandle og kan føre til forskjeller. Prosessen knyttet til klager er lang og kan gå helt til departementet. Det er mange trinn og instanser, men det kan også gå raskt fra 6 uker eller også opp til 2 år.

Saksbehandlingen kan gå seint under toppen, men en foreslår at en tar kontakt og løser problemet i fellesskap. Forhold til kommunens arealforvaltning krever en god dialog med kommunene. Blir kalt inn fra starten av prosesser og føler god involvering.

God erfaring med behandlingstid for saker i kvitsektor for Kystverket. Meget gode erfaringer med Kystverket i Honningsvåg som har kort behandlingstid. Flytte ei lykt koster millioner, men endre skjerming koster fra 80 – 200 000 kr. Har også positive erfaringer med rask saksbehandling og endringsvilje i Kystverket. Kystverket har kjempegod dialog med oppdretterne i Nordland, der de er veldig flinke til å ta kontakt og arrangere møter så vi slipper å stoppe så mange søknader. Dessuten har vi endra på sektorer.

Opplever at både Fylkeskommune og Fiskeridirektoratet er løsningsorientert, men at kommuner i påvente av arealavgift «trenerer».

Forvaltere

Forvaltninga har en stor oppgave som kan ta lang tid også før en får tilbakemelding om hva som mangler. I forbindelse med innsigelser er det utsagn som sier at de store selskapene bruker advokat og konsulenter for å overbelaste saksgangen til kommunene. Fiskeridirektoratet blir skeptisk når det kommer et brev fra advokat i stedet for fra driftsleder ved anlegget. Vitner om at det er grunn til å se nærmere på det. Det er behov for forutsigbarhet og likebehandling som ikke er avhengig av saksbehandler og her føler mange det er store forskjeller ute og går.

Næringa er ikke "happy" med midlertidige tillatelser, men de ser at midlertidig er bedre for de enn nei. Praksis er at det gis midlertidige tillatelser i påvent av dokumentasjon. Mattilsynet sier sjelden nei, men det de har prioritert er store lokaliteter, fordi de ser at det er vel så lett å få til god fiskehelse der. Samt at avlusning vil være lettere. Det blir sagt nei i forbindelse med forurensing.

Det gis avslag på grunnlag av Forurensningsloven, kapasitet til resipienten, fiskehelse, velferdsforhold, for dårlige strømmålinger, samt utviklingen og situasjonen i området. Ikke nødvendigvis avslag pga for dårlige strømmålinger, men da sendes søknaden i retur. Kan være at oppdretter oppfatter det som et avslag, men det er beskjed om å begynne på nytt.

Kan settes tilleggskrav til søknaden, noe man har gjort i Hordaland. Avslag gis om anlegget ligger utenfor det arealet som er satt av i kommuneplan. Da må de tilbake for å søke dispensasjon fra kommuneplanen før de søker Fylkeskommunen. Fylkesmannen sier nesten aldri nei, selv om alle tror vi sier nei hele tiden. Vi har sagt nei 3 ganger på 5 år. Ett av avslagene var på grunnlag av marin verneplan (referanseområder), den andre var tett opp til et verneområde (men de får ligge der

midlertidig utenom hekkeseong), og den 3. var fordi strømforholdene var for dårlig pluss hensynet til biomangfold. Vi frarår en del, men for næringa gjør ikke det noe, fordi frarådingen ikke blir tatt hensyn til i den videre saksbehandlingen.

Oppdrettere

Økonomi: Kommunene må få mer av verdiskapingen, og avgifter må tilføres der man er lokalisert. Arealavgiften må gå til kommunene uten at det fører til mindre overføringer fra staten og må ikke gå inn via Finansdepartementet. Avgiftene må vurderes i forhold til frivillige bidrag til lokalmiljøet, men bør være likt for alle. Fast avgift er tyngende i dårlige tider. Om kommuner skal ha spesifikke avgifter er det viktig at de blir i kommunen og er en merverdi for kommunen og ikke komme i fratrukk fra staten. Eiendomsskatt på lokalitetene er en mulighet for å få mer goodwill i kommunen, men får en mer igjen? Eiendomsskatt er små penger i forhold til det kommunen forventer.

Pengene som skal til kommunene skal ikke heve det totale skattenivået. Skal det stilles krav til at disse pengene f.eks. brukes til å utvikle næringa videre? Arealavgift bør settes av til planarbeid og tilrettelegging av nye områder, men det må være en frihet for kommunen for hva penger skal brukes til. Kultur skal finansieres mer av private og her kan næringa være på banen. Må få avsluttet diskusjonen om det skal være arealavgift eller ikke, det er mange kommuner som sitter på gjerdet og venter og utsetter behandling av saker i lys av dette. Kommunene ønsker seg mer tilbake og en må ha med seg kommunene i søknadsprosessen. Må være en løpende avgift som kommuner kan regne med, og får på en forutsigbar måte. Kan avgiftene relateres på en eller annen måte til resultat for bedriftene? Noen betaler eiendomsskatt, men det er krevende for kommuner å regne ut hvor mye som skal betales. Eiendomsavgift basert på takst er lite effektivt, for da trenger en å endre beregningsgrunnlaget. Eiendomsavgift går gjerne til drift i kommunene.

40 % av avgifta fra grønne konsesjoner går til kommunene. Kan ta grønne lokaliteter inn i samdrift, og beløpet kan da komme til alle kommuner. Mer velvilje i kommuner der du har landaktiviteter, enn der en kun har aktiviteter i sjø.

Holdningsendring de siste to ukene i Loppa siden 40 % av pengene kan komme til kommunene. Fitjar er opptatt av eiendomsskatt og oppgraderer denne, og er samtidig effektive på saksbehandling. I andre kommuner kommer pengene bare inn, men en ser ikke at det settes pris på hos kommunen.

Forvaltere

Det kan være de kommunene med minst ringvirkninger som har de beste og potensielt sett tilgjengelige (med insentiment) lokalitetene. Det er bare en løsning, og det er å slå kommunene sammen. Flere kommuner trenerer saksbehandling i påvente av arealavgift, og det trengs ei avklaring. Kommunene blokkerer mer enn selve forvaltningen.

3.3 Konfliktarena

Her har en summert opp innspill knyttet til areal som konfliktarena. Innspillene er her fordelt med 64 fra forvaltere, 27 fra oppdrettere og 8 fra plenumsdiskusjonene.

Arealbehov

Forvaltere

Tradisjonelt har fiskere og oppdrettere vært tilbakeholdende med å legge fram kunnskapsbaserte krav på arealbehov. Kunnskap om fiskeplasser var nærmest hemmelig og ble overført som arv mellom generasjoner. Det har nok også vært en tendens til å understreke forhold som ikke nødvendigvis var basert på kunnskap. Eksempel: Fiskerne: Aldri vært så mye lus". Oppdretterne: "Nei, her er det ikke

noe lus, ikke noe problem”. Oppdrettere ”Her er det aldri fisk” Fiskerne: ”Joda – her er det ti sjarker som tar årsinntekta her”. Vi møter altså ofte påstand mot påstand. Fra oppdrettere ble det hevdet at: Fiskerne engasjerer seg bare når det trekker fisk inn i en fjord, da er den kjempeviktig, neste år er det ingen som bryr seg.

Det er nok etterhvert akseptert at dersom en ikke kan kartfeste sine behov, basert på kunnskap, vil en stille bakerst i køen ved tildeling av areal.

I tillegg til forholdet til fiskeriene, fremheves forholdet til sjøtransporten som et økende konfliktområde. Det er mye problematikk på farledssida, men som kanskje er lite synlig for folk flest. Et eksempel er Vestfjorden som sies å være Norges største veikryss. I Narvik går store båter inn og det er kjempeproblemer med kapasitet, ankringsproblematikk og det er venteplass ute i Vestfjorden for å komme inn på Narvik havn.

Næringa ønsker å synliggjøre beslaget av areal i et 30-årsperspektiv framover.

Arealtilgang

Oppdrettere

Det viser seg at **rammebetingelsene** varierer i ulike fylker og kommuner. Det er samme regelverk, men forskjellig håndtering. Bla annet må en bli enig om sonegrenser.

Forvaltere

Arealplanene er ikke godt nok grunnlag for avklaringer, og det oppstår mange konflikter som burde vært unngått.. Eksempel: I Nord-Trøndelag er man tydelig opptil grensa (eller over grensa). Med den teknologien man har i dag, er man over grensa for bærekraft.

Forvaltere

Vern: Begrensende faktor for videre vekst for næringa er ikke interessekonflikter om de gode lokalitetene (på kort sikt), men bærekraftutfordringen.

Fylkeskommunen: I de sakene vi var bekymra for nærhet til for eksempel sjøfuglkoloni, hadde vi før mulighet til å spørre om de kunne legge inn sesongvariasjoner. Selv om vi sier at de må ta hensyn til en trua art, kan fylkeskommunen i utgangspunktet ikke gjøre dette. Fiskeridirektoratet har også mista muligheten til å skrive en slik tillatelse. Da blir løsningen for oss å frarå.

Oppdrettere

Andre næringer: Farleder og hvit sektor tar unødvendig plass. Næringa kommer i berøring med hvit sektor på alle nye områder. Det er i tillegg randsektor og sikringssoner som låser av enda mer areal. Kystverket er mindre fleksibel enn de kunne vært med hensyn til justering av farleder/omskjerming av fyrlykter.

Forvaltere

Må ha politisk vedtak på plass for forvaltning av hvitsektor. Muligheten til endringer p.g.a. teknologisk basert navigasjon finnes nå. De to første generasjonene oppdrettere har ikke kommet så mye inn på vårt område, men vi ser nå at med 3. generasjon oppdrettere at større områder, kommer mer ut, og nær farleder, og i berøring med ferdselsinteresser. Det har ikke seget inn at vi tar beslag på et stort areal på vegne av de sjøfarende. På Hitra og Frøya vil det ikke bli justert hvit sektor.

Det er ikke mye tilgjengelig areal som er ledig (Nordland) når en tar hensyn til avstandskrav. Næringa konkurrerer innad om areal og en må utvide produksjons MTB.

Selvsagt er det problemer i Troms også med klassisk fiskeri, og i seinere tid også villaks og fritidsbebyggelse, og forholdet til andre innbyggere. Dette har ført til underskriftsaksjoner og voldsomt engasjement. Det er også endring i befolkningsmønster, folk bor i tettsteder, men skal ut til fritidseiendommene sine.

Oppdrettsnæringa begynner nå å trø inn på andre sine områder. Vi opplever spesielt dette med fiskere, der en i forkant har hatt en god dialog og oppsøkt de som faktisk fisker i området for å dokumentere det fisket som faktisk foregår. Når det ikke er argumenter imot at det kommer anlegg, så legger man diskusjonen død ganske fort. Vi ønsker god kommunikasjon mellom oppdrettere og fiskere. Tar litt tid for befolkningen at allmenningen, der en i tusenvis av år har kunnet rodd ut og henta seg fisk, blir beslaglagt. Det etterlystes nabovarsel til planer om anlegg. Ingenting gjør folk mer sinte enn at de plutselig oppdager et anlegg der. I dag har ingen varslingsplikt overfor de som har interesser på land.

Arealutnyttelse

Oppdrettere

Vern: Små anlegg kan ødelegge mye i forbindelse med sykdomsspredning (sonedrift). Hardangerfjordforskriften fryser arealer, og det er et problem.

Forvaltere

Fisken kan mistrives om den står for tett og konsekvensene kan bli store når noe skjer, bl.a. slitasje på finner og slimhinner noe som øker sykdomspresset og smittefaren.

Vi kan ikke verne alt. Da kan vi bare slutte å bruke kysten.

Befolkninga opplever forurensing. Næringa synes ikke det har vært viktig å rydde etter seg og gamle merder, notposer og masse gammelt utstyr ligger i fjordene og i fjæra. I dag fôres det med rør og mye støv reker rett i fjæra.

Forvaltere

Andre næringer: Fiskerne sitter med sine erfaringer, noen ganger kanskje fordommer, men de ser jo faktisk at fisken forsvinner fra enkelte områder.

Mye handler også om det visuelle inntrykket. De fleste liker kulturlandskapet og vil ikke ha gjengroing på land, men det er få som synes det er pent med oppdrettsanlegg rett utfor hytta som fører til støy og visuell forurensning.

Oppdrettsnæringa er i medvind med enorm vekst og inntjening. Når det gjelder landbruk og fiskeri er det mange som synes synd på bønder og fiskere, men ingen som synes synd på oppdretterne!

Generelt

Oppdrettere

Målsetninger: Det er en utvikling mot mer jussifisering og rettighetsmekling, framfor dialog. Konflikter skyldes politikervegving, og dette lider næringa under. Større problemer med politikere enn med forvaltere, og det er kommunale politiske forhold som er den største flaskehalsen.

Vi må verne havområder for å sikre matproduksjon i sjø.

Forvaltere

Det er en kjensgjerning at det er for mange kommuner i Norge, og de er for små for å få til en helhetlig koordinert forvaltning.

Oppdrettere

Rammebetingelser: Naturmangfoldloven er en bremsekloss. Det er ulik forvaltningspraksis mellom fylket og kommuner og KU er ikke konsekvent i forhold til KU for andre næringer. En må unngå ulik praksis fra regionale mattilsyn. Forvaltningsnæringa i Nordland avgjøres i altfor stor grad av enkeltpersoner og er personavhengig.

Forvaltere

Mattilsynet i Rogaland: Alle er enige om, kan det synes som, at fremtiden er at det skal drives koordinert i store soner. Men så kom det en forskrift hvor næringa selv skulle koordinere og definere de store sonene som dette skulle koordineres innenfor. Problemet er at næringa ikke blir enig seg i mellom om dette. Resultatet etter lang tid, er det forslaget Mattilsynet på forhånd har sagt ikke er greit, fordi de har en strømodell som viser at dette ikke har noen hensikt. Næringa vil ikke bidra selv, de vil sitte på gjerdet og bare produsere mer og mer, men vil ikke gi noe tilbake. Det er fryktelig frustrerende.

Fiskeridirektoratet ser i sin klagebehandling at klagen kommer der hvor det ikke er satt av areal til havbruk eller når det kommer søknader i flerbruksareal uten akvakultur (uten A) eller der hvor A er for lite i forbindelse med omsøkte (eller det ikke ligger riktig i forbindelse med hva som er optimalt for produksjonen).

Tiltakshavers mulighet til å styre prosessene, for de leier inn konsulent kompetanse, bidrar til at prosessene ikke blir så objektive som de burde vært (Storsamfunn vs. lokalsamfunn og behov for næringsaktivitet).

Positive erfaringer med Trøndelagsreformen. Da forvaltningsreformen kom, ble sakene tatt med fra Fiskeridirektoratet til Fylkeskommune, men det var ikke lett å få tak i den kunnskapen en trengte til saksbehandlingen. Følelse av at Fiskeridirektoratet sentralt var i mot forvaltningsreformen og at de helst så at Fylkeskommunen mislyktes.

Forvaltere

Kunnskapsmangel: Konfliktene er overdrevet med lite avslag (10 %). Det kan være inkompetanse og mangel på politisk vilje ved rullering av kommuneplaner. Vi har veiledere, men de er ikke oppdatert i forhold til regelverket, og veilederne vil vel alltid være på etterskudd. Saksbehandlingen nå blir dårligere fordi de ikke lengre har tilgang til kunnskap. Spørsmålet er om en skal forvalte ut fra følelser eller fakta?

Oppdrettere

Omdømme er næringas ansvar og del av en bransjestandard? Næringens beste forsvar er et kompetent kontrollsystem (Jfr. Chile). Dårlig omdømme er en utfordring som ofte er basert på en del misforståelser. Kan ikke forvente at en skal stille med penger til idrettsanlegg, og i tillegg til avgifter.

Forvaltere

Evig eies kun ett dårlig rykte. Hvorfor så negativt syn på oppdrettsnæringa? Det som skjedde på 1980-tallet sitter dessverre fortsatt veldig dypt. Få næringer som har så negativt fokus på seg som oppdrettsnæringa. Oppdrettere har selvfølgelig mye ufortjent dårlig rykte, men også råtne epler i kurven av oppdrettere. Reagerer på at ikke næringa tar det opp med sine egne, ettersom det virker inn på opinionen. Noen har vært veldig negative og har hatt gjennomslagskraft i sitt negative syn på oppdrett. Ikke blant menigmann, men de slipper lett til de som er negative. Det er større mediedekning om du er kritiker enn om du skal forsvare deg. Hvor nøytral er media, og hvilken rolle spiller de?

Tror at oppdrettssida har fått uforholdsmessig mye av skylda for tilbakegang i villaksbestand. Klage fra naboer på støy, lys og ting i fjæra.

Også fiskeri kan ha en utfordring, for eksempel i utenlandske media. En har jo lite kontroll på hvordan ting framstilles i media.

Tror de fleste av oss eter oppdrettslaks og synes det er bra mat. Frislepp av fôr, antibiotika etc. har bedra seg betraktelig. Men der har næringa tapt, ved at de ikke har greid å kommunisere det ut. Folk flest tror fortsatt at det er høyt antibiotikabruk. Det er stilt spørsmål ved hvor sunn er fisken er, full av pellets, fôres opp på soya? Negativt med fiskemel, så soya, og da får de kritikk for at fisken blir "sau" eller noe sånt.

Selvsagt har en lus og rømning, men dette med forurensning er i dag innafor bærekraftige rammer.

Oppdrettere

Andre næringer: Fellesområder er praktisk, men har også konsekvenser. Skyver konflikten foran seg, og konflikten kan da komme opp i forhold til andre interessenter. Vil gå for akvakulturområder, men at det er flerbruksområder med fleksibilitet som ligger inn til disse spesialområdene, slik at det er plass til fortøyningene.

Ikke problemer i forhold til folk som fisker inne ved merdene, men en sørger for informasjon til fiskecamp med informasjon om regler og det som er lov eller ikke. Har i noen tilfeller måttet jage bort folk som fisker ved merdene, men det er et lite problem, siden de fleste vil jo ikke fiske ved merdene.

Forvaltere

Fortidens bedriftsstruktur legger føringer for hva som kan gjøres i dag, og lokalitetsstruktur preges av fortidens lokalitetsbehov. Motvilje ikke bare knyttet til mangel på ringvirkninger, men også sterke stemmer (hytter og villaks interesser) som er i mot, og da er det lett for kommunen å si nei når de ikke ser store og direkte ringvirkninger (de får ikke nok igjen for det, og er bekymret for effekter på miljø). Men det er også manglende kunnskap ute i kommunene. Mest støy fra hytteeiere, mye mer enn fiskere, og verst er kajakkpadlerne. Ikke et tiltak er omsøkt uten at det opprettes ei Facebookgruppe. Ofte er hytteeiere veldig negative. Hytteeiere skylder på at de ikke fikk med seg arealplanen da den ble annonsert i lokalavisa. Kommunene bør undersøke hvem som eier og gjøre oppmerksomme på at arealplan er ute. Kommunen sitter med nøkkelen her for å unngå mye styr i ettertid og dårlig rykte. Oppdrettsanlegg oppleves som et konsum av stillhet. Å legge hyttefelt inn i kommuneplanene er direkte næringsfiendtlig.

Fiskere og hytteeiere har behov for varsling og det er stor skepsis til midlertidig tillatelse. Trenger kontakt med andre interessenter i området (fiskere, turister, hytteeiere). Konflikter er spesielt følsomt i forhold til rekefelt. Fiskeri er også under utvikling, og områder som i dag er delvis konfliktområder trenger ikke være det i framtiden. Villaks og anadrom fisk er viktig, og i fagmiljøene i Norge har denne sida høy status.

Bør utarbeide kart over arealkonsekvenser. Eksempel for Alta: Areal som begrenses av avstandskrav er 50 % Når Kystverket får lagt inn farledene, er det bare 7-10 % igjen.

Øksnes har god kommunikasjon, mens andre kommuner er mer konfliktfylte, for eksempel Narvik. Det kom en henvendelse fra Fiskeridirektoratet for å se på en lokalitet det var ønske om. Det var bare en fisker som kom og Fiskeridirektoratrepresentanten var kompis med oppdretteren (kom på hytten vår, vi skal nok bli enig).

Fiskeren: Dette er mitt rekeområde, sånn og sånn er strømforholdene, i følge kunnskap fra flere generasjoner tilbake. Legger dere oppdrettsanlegget her kan jeg bare slutte.

3.4 Kunnskap

Her har en summert opp innspill knyttet til kunnskap. Innspillene fordeles her med 76 fra forvaltere, 8 fra oppdrettere og 30 fra plenumsdiskusjonene.

Arealtilgang

Forvaltere

Basiskunnskap: Vi har alt for dårlig kartlegging av biologisk mangfold under vann. Det vi ønsker er at man gir mer midlertidige tillatelser i kontroversielle områder, for da får man flere undersøkelser. I følge Naturmangfoldloven så skal kunnskap ligge til grunn. Egentlig skal man si nei, på grunn av føre var, hvis man ikke vet. Men man bruker midlertidige tillatelser for å være mer romslig (samlar kunnskap underveis) [altså: midlertidige tillatelser er en konsekvens av manglende kunnskap for en forvaltning som skal forvalte kunnskapsbasert]. Naturmangfoldloven skal ligge til grunn i alle vedtak i all forvaltning.

Skulle ønske at man fikk bedre strømdata, særlig i nord. I sør så forsvinner lusa når man brakklegger, men ikke nord for Rørvik. Kan dette skyldes at de strøm-modellene man bruker er feil?

Arealutnyttelse

Oppdrettere

Basiskunnskap: Kan være bedre å gjøre lengre strømmålinger, noe som kan gjøre at en kan redusere sikkerhetskravet på fortøyninger. Mangler kunnskap om hvordan oppdrett virker inn på laksefjorder, føre var prinsippet knyttet til laksefjorder må evalueres.

Forvaltere

Samkjøring av strømmodeller er viktig i forbindelse med lokaliteter og samkjøring av årganger. Bedre kartlegging av strøm kan gi rett anlegg på rett plass. Avstandskrav i forhold til strømbildet blir viktig framover. Avhengig av hvor lokaliteten er, trenger en mer kartlegging av strømbilder i sund, kartlegging av resipient, og en vurdering av effekten av å ta vare på avfall. Strømdokumentasjon til kr 150' til myndighetene gjorde at en fikk fakta på bordet. Trenger overvåking over mange år, som Arealutvalget la til grunn som en hovedtankegang. Vi mangler indikatorene som må utvikles og følges opp med tilstandsovervåking. Områdene er veldig forskjellige, de ytre områdene er lettere å behandle enn indre områder i fjordene, med terskler.

Behov for overvåkingsregime for lus og rømning, med for eksempel 2 mill/per år.

Oppdrettere

Kompetanse: En må ikke frykte kunnskap, men en må ha kunnskapen i bunnen, da det kan hindre ulempene med føre var. Næringa har bra kunnskap om områder, og en tjener mye på en god dialog der en ser helhetsbildet.

Det ligger en bekymring for at en ødelegger naturen, så en må sette i gang overvåkningsprogrammer og være med på å snu en ond spiral. Kommunene er klar over at næringa bruker spesialisert kompetanse. Oppdretter som har lokaliteter i flere kommuner, har gjerne avtaler med servicefirma for hele bedriften, og gir ikke oppdrag til lokale kompetanse- og servicebedrifter.

Forvaltere

Tiltaksovervåking skal fange opp effekter av utbygging både før og etter inngrep. Tjenester som selges til næringa må stille krav til sertifiserte selskap.

Oppdrettere

Beslutningsstøtte: Førre var prinsippet må møtes med krav til kunnskap som er mulig å forholde seg til eller skaffe.

Må ha faktabaserte beslutninger og ikke synsing, og derfor er kunnskap er alltid et gode.

Forvaltere

Bellona og andre har snakka med stor entusiasme om integrert havbruk, men det vil føre til smitteproblemer, problem med gjennomstrømming, i og med at tang og tare ved siden av anlegg kan endre strømforhold.

Oppdrettere

Dokumentasjon: Ringvirkningsanalyser viser at kommuner som tror de ikke har ringvirkninger viser seg å ha betydelige ringvirkninger (fordi næringa er mye mer kompleks i dag, og det derfor er veldig vanskelig å se de faktiske ringvirkningene). Slike analyser vil koste noe for næringa, men gevinsten vil kunne være desto større når en sitter med bedre dokumentasjon om hvordan lokaliteten fungerer.

Forvaltning

Det er viktig med kunnskap for å synliggjøre verdien av oppdrett og lokaliteter i kommunen/samfunnet og vise ringvirkninger og bygge omdømmet. Kunnskap rundt virkinger fra store anlegg må kartlegges for å dokumentere egnethet for slike.

Mattilsynet vil gjerne drive opplysningsvirksomhet for å unngå konflikter i etterkant. Viktig å være på forskudd med dokumentasjon. Dette vil styrke utviklingen for næringa.

Generelt

Oppdrettere

Basiskunnskap: Det snakkes om kunnskapsbasert forvaltning, men finnes kunnskapsgrunnlaget? En trenger basisovervåkning langs hele kysten som et nasjonalt ansvar (Kyst-MAREANO). Det innebærer vitenskapelig kunnskap på overordnet nivå.

Vanskelig å si konkrete strømtall for optimal drift, ettersom en da blir fort låst. Kan bli fulgt slavisk i forskrift og brukt mot næringa. Bør kunne hente strømmålinger fra en base, f.eks. som Olex på dybdeforhold. Forvaltere bør få adgang til data som oppdrettere samler inn.

Kystplaner er overflatekart, men en trenger også oversikt over bunnareal som bidrag til økt produksjon og fornuftig arealbruk. Kan ikke pålegge hver enkelt søker å sjekke dette.

Forvaltning

Regelverket legger opp til at man skal bruke skjønn, men det er strenge kriterier for når. Skal vi ha denne veksten, må det skje noe på kunnskapsfronten, da det mangler kunnskap. Udekte tema: Marin verneplan (referanseområder). Kanskje kunne vi brukt 2 Mill for hele fylket i år for god overvåking på lus. Da kunne vi få noe å forholde oss til i forvaltninga.

Bør se på en kombinasjon av strømmålinger og modellering for å finne lokale forskjeller og få en best mulig dokumentasjon. Trenger mer topografikunnskap og utvikle kombinasjonsløsninger enda bedre. Plassering av anlegg er avhengig av kunnskap om strøm. Det understrekes behov for strøminformasjon og modellering av utslipp for optimal lokalisering. Kontrollen har nok blitt bedre etter hvert, men grunnlaget for statistikken er ikke god nok. Stasjonene for overvåking ligger ganske tett lenger sør, men tynt nordover. Kan være dyrt og vanskelig med måleprogram i sjø, men vi trenger mer grunnleggende basisovervåking.

Lokalitetsstrukturen gjenspeiler hva som var den teknologiske situasjonen i næringas barndom, hvor man på Vestlandet henger etter. Man må begynne med det grunnleggende, og se hva som er det

optimale i regionene, for så se på hva som begrenser lokaliteten som farleder, branngater, etc. for så å ta begrensningene etter hvert.

Vanskelig for fordi Sogn og Fjordane som ikke har vært «viktig» nok til at det har vært kartlegginger der (ikke nært nok Bergen eller Trondheim til å ha studenttokt). Når en spør Havforskningsinstituttet om det finnes koraller i Sogn og Fjordane, så får de til svar at ja det finnes det sikkert, men vi vet ikke hvor. Og da er vi like langt. Det er vanskelig å drive kunnskapsbasert forvaltning da.

Undersøkelser i Hordaland viser at det finnes koraller over alt, og noen steder mer enn andre steder. Dette vil endre seg med de ulike kartleggingsprosjektene. Ville gjerne hatt en ROS-analyse for sjø, men det vil være forferdelig dyrt. For et havbruksanlegg er det egentlig bedre jo dypere det er under det. Men å finne ut hva som ligger under anlegget, blir dyrere jo dypere det er.

Grunnen til lite bruk av KU er at man vet veldig lite om det som skjer i sjø, og da får man ikke svart på noe i KU'en. Det er store spørsmål, og det må nasjonale store prosjekt til. Det er kjørt en KU på torsk i Trondheimsfjorden, men det var utrolig tungrodd, og det kom ingen ting ut av den (som kunne brukes eller sa noe).

I Trøndelag gis det midlertidige tillatelser i 3-4 år når kunnskapen er for dårlig. Ble sagt eksplisitt fra alle tre fylkene (i Midt-Norge) at den strategien fulgte de når de var i tvil og kunnskapen var for dårlig.

Det er veldig vanskelig å få tilgang på data på sjø, ikke bare på akvakultur. Det er veldig mye som skjer, men når det gjelder kartlegging og forskning, er det ting som tar tid. Noe prøver å forseres, mens andre ting er på nasjonalt nivå, som de bare må vente på.

Er litt bekymret for sjøørreten, siden den som er tatt hadde «sjukt mye lus». Vi har for liten lokal kunnskap til å kunne forvalte dette i vårt fylke. Og det som er samlet inn er samlet inn i næringssammenheng og litt av problemet er at ingen stoler på hverandre.

Mattilsynet har en ny metode for overvåking av lus på fire steder i Norge basert på data sendt inn fra oppdrettere, men det er svakere overvåking enn det vi har hatt tidligere.

Kartene over fiskeområder sier ikke noe om hvor viktige disse feltene er, er det en eller tusen fiskere? Det er et problem med kartlegginga. Kan være at fiskerne ikke har kunnskap, og vet at elveeierne også ofte overdriver, men det er altså et kunnskapsbehov her.

Det finnes mye kunnskap blant de mest ressurssterke, og blant lokalbefolkning, men også kunnskapsmangel, for eksempel om hvilken påvirkning oppdrett har på kysttorsken.

Oppdrettere

Standarder: Det må stilles krav til standardisering av målekrav og metoder for sammenligning mellom lokaliteter og regioner, og for økt objektivitet. Standardisering bør skje for hvor en gjør miljømålinger, mellom ringer eller midt i stålanlegg. Vi må få et standard system for strømmålinger og generelle miljømålinger, og akkreditering for selskaper som utfører slike tjenester. Strengere regelverk og krav til kunnskap skal motvirke forskjeller. Det er lite vilje blant oppdrettere til å sette seg objektive mål, som f.eks. å stille krav til strømhastighet. Et spørsmål er hvor går grensene for akseptabel påvirkning (j.fr. jordbruk). Europas lovverk er målstyrt, og vi bør henge oss på.

Oppfølginga av MOM-undersøkelsen har ikke vært god siden den ble starta, statistikken som Fiskeridirektoratet og Havforskningsinstituttet bruker er ikke kvalitetssikra nok.

Forvaltere

Mattilsynet vil gjerne ha målingen midt i merden, mens oppdretter må ha strømmåling for å få sertifisert anlegget, som igjen ikke stemmer med fylkesmannens behov.

Blir det sagt nei så er det etter en lov, og det er ingen sentrale føringer for hva som kjennetegner et godt egnet areal. Det kan være uklart hva som ligger i bransjestandard, og hva som er minimumskrav.

Oppdrettere

Kompetanse: Kunnskap er viktig. Kommunenes kunnskap om hvor godt egnet en omsøkt lokalitet er, kan variere. Men det er stor pågang fra oppdretterne for å få nye lokaliteter, samt å øke produksjonstrykket på de beste lokalitetene. Kommunepolitikere vet for lite. Det er ikke mangel på plass, men mangel på vilje og kompetanse. Det er eksempler på kommuner som har sagt nei fordi de trodde at å avsette areal til ny lokalitet betydde ny konsesjon (altså mer biomasse)! Behov for voksenopplæring. Vanskelig å få ut kunnskap til kommunene. FHL må ta en mer aktiv rolle.

Kvit sektor er et stort problem. Nye navigasjonssystem må inn i utdanningen, og en må godkjenne elektronikk og endre systemene.

Nordland: Vanskelig å få gjennomslag for økning i MTB. Det benyttes et "før – føre var prinsipp". Er mye synsing og lite kunnskapsbasert. Kan være problemer lengre inne i fjorden, men en har ikke noe helhetssyn på de lokaliteter en har. Kunnskap rundt store lokaliteter, kan finne inspirasjon fra Trøndelag. I Romsdalsfjorden sitter man på mye kunnskap. Bl.a. lakselus registrering og SINTEFs strømodellering, som kan settes sammen med lusetellinger. Det er utviklet teknologi og data som er unike. Hustadvika er brukt som eks på en effektiv barriere, men anlegg ble smitta på begge sider mens de holdt på med rapporten. Noen kommuner har knapt nok kommuneplaner, og en må idet minste få opp en plan på fylkesnivå. Da blir en tvunget til å rangere og verdisette områdene mot hverandre. Det vil også få fram behovet for mer kunnskap.

Forvaltere

Er kunnskapsmangelen med på å begrense næringas tilgang til lokaliteter? Det er et stort spenn mellom idealet om kunnskapsbasert forvaltning og reell mulighet til kunnskapsbasert forvaltning i sjø. Midlertidige tillatelser brukes i påvente av kunnskap. Vi må forholde oss til Naturmangfoldsloven nå i forbindelse med lokalitetstildeling, men det er utfordrende. Miljøfrådråinger overses p.g.a. ulike syn på Naturmangfoldsloven. Kunnskapsgrunnlaget er for svakt til at vi skal kunne bruke Naturmangfoldsloven slik den er tenkt. Siden vi vet så lite, så lar vi de bare fortsette fordi vi ikke kan si at det er galt. Men skal vi følge naturmangfoldsloven så er det motsatt. Da skal det bli nei. Likedan er det med undersøkelser i forbindelse med Vanndirektivet. Vi får bedre og bedre verktøy, og skal vi ha en sonebasert drift, er det flere faktorer som må overvåkes og kriterier utvides for å kartlegge resipientens bærekraft.

En må sette kunnskapen i system. Vil ta tak i det med helhetlig og kunnskapsbasert forvaltning, men så begynner man å jobbe med denne bit for bit, og så mangler det data på nesten samtlige felt. Spørsmålet er hvor mye som må være på plass før man kan begynne å kalle dette kunnskapsbasert og helhetlig. Vet vi nok og når vet vi nok? Er det havbruksnæringa som har ansvaret for å oppfylle kravene i Vanndirektivet? Hvem sin kunnskap skal legges til grunn, og hvem sitter på den sanne kunnskapen? Tolking av kunnskap er påvirket av sympati og antipati og lekfolk lar seg påvirke. Heldige som har Forurensningsloven som er grei og klar, og har fått på plass dette med strømmålingsprøver etc. Har ikke mye skrupler å pålegge oppdretterne dette, så kan de bruke dem selv til å argumentere seinere. Men det er en del kunnskapshull her. Må møte føre var med kunnskap og komme bort fra synsing så en ikke får avslag uten begrunnelse.

Leder Mattilsynet: Vi trenger å håndtere dette på en mer elegant, kunnskapsmessig måte. Branngatene har til nå blitt til ved tilfeldigheter (der man ikke hadde rukket å etablere seg enda).

Næringa må være proaktiv i forhold til å få nye løsninger, og tenke nye tanker rundt regimet. Det er et stort behov for en strukturering av kunnskapsbehov på kort, mellom og lang sikt og bør myndighetene spørre om andre ting enn i dag?

Bruker havforskningsinstituttets risikovurdering, men mangler kunnskap om akvakulturvirksomhetens påvirkning på villfisk (gyting og atferd), og hva det betyr at oppdrett legges opp til fiskefelt. Så lenge du har fått kartfestet krav, så har du et areal som er ditt og ingen andre får lov å komme inn på. Sameksistens er et fyord. Burde bort fra at det er et fyord og at det blir mer komplekst.

Det er store forbedringspunkter når det gjelder kunnskapsinnhenting/KU-forskriften, nå er det er så ullent. Biologisk mangfold, for eksempel vet vi ingen ting om. Hvilke krav skal en legg største vekt på?

Fiskeridirektoratet var tidlig ute med å kartlegge fiskebruksplasser etc. Det har man vært for dårlig med å følge opp. Har en kapasitetsutfordring for å synliggjøre fiskebruksplasser og gyteområder og hva med drift i nasjonale laksefjorder?

Oppdrettere

Beslutningsstøtte: Økosystembasert forvaltning vil kreve en nasjonal innsats og et stort kunnskapsbehov, f.eks. om korallrev. Vil kartlegging som Mareano være med på å vanskeliggjøre vekst i næringa? Med god dokumentasjon vil en kunne møte vanskeligheter på en god måte. Vanskelig å få utvidelse av MTB, for mye syensing og ikke kunnskapsbasert.

Forvaltere

Der det er vitenskapelig kunnskap blir den brukt, men ofte så mangler vitenskapelig kunnskap. Konsekvensutredningsgrensen har vist seg å gi utredninger som ikke er så mye verdt (vanskelig å etterleve). Vi mangler noe i mellom den store KU, som alle er redde for på sjø i alle fall, og MOM C-undersøkelser. MOM C-undersøkelser krever statistikk for påvirkning på miljø av anlegget. Trengs ikke for alle anlegg dersom området er godt kartlagt. Det er ingen hjelpemiddel i mellom der. Det er jo ikke KU i seg selv vi trenger, men kunnskap. Føler at vi sitter i et forsøkslaboratorium med mye kunnskap, men som blir lite brukt.

Forskningen presenteres ikke på en måte som en kan benytte seg av. Hvis vi kan ta i bruk denne kunnskapen så er man nær å få til en kunnskapsbasert planlegging. Da kan vi sette oss ned sammen med næringa og finne ut hvor vi skal planlegge for framtidige oppdrettsbehov i optimale områder. Men for å få til det må man knytte sammen forskning og forvaltning, og forvaltningen må ha håndgripelig kunnskap. Prosjektene kan ikke avsluttes med vitenskapelig publikasjon, eller bare datainnsamling. Må ha et finmaska overvåkingssystem for at det skal bli styrende.

Hvor må vi forsterke overvåkinga for å ha grunnlag for å si hvor det er bærekraftig, og hvor er det ikke? Hva slags kunnskap bør vi prioritere, og hva slags kunnskapssystemer trenger en i oppdrettsnæringa?

Vanndirektivet er svært, uhyre komplekst, ikke kommet helt i gang, men et digert tog som kommer til å rulle, og er kommet for å bli. Ingen av oss er imponert over det som har skjedd på forvaltning av sjøareal. Klarer en å drive bærekraftig og dokumentere det, så får en fortsette/utvide.

Hva med å anvende det motsatte prinsipp, d.v.s. markere hvor man ikke kan drive oppdrett. Ja, men man vet jo ikke noe mer om hvor det er optimalt.

Næringa trenger å vite hva kommunene vil ha og hva de ikke vil ha. Må få mer faktabaserte begrunnelser. Har kommunene god nok kunnskap til å definere hva som er gode lokaliteter? Det må ligge kunnskap i bunnen for planene. Det at drift og tildeling har blitt splittet har gjort at forvaltningen har blitt tyngre enn den var før.

Oppdrettere

Dokumentasjon er avgjørende og om en er proaktiv på dokumentasjon, løser en problemer og innsigelser i forkant. Næringa må legge ned et godt arbeid med dokumentasjon for å unngå manglende forståelse for hva havbruksnæringa står for. Dokumentasjonsnivået må opp for å vise trender og fakta, og avstemme argumenter og krav slik at en blir omforent om mål som basis for dialog, så en unngår klage. En bør dokumentere de totale ringvirkninger framfor bruk av arealavgift. Trenger mer kunnskap om lokal verdiskaping for å motvirke et forelda bilde av oppdrettsnæringa. Videre må en dokumentere påvirkning på miljø. Det vil krever at en vet hva det offentlige vil og at det er klare bestillinger til dokumentasjon fra forvaltningen.

En trenger dokumentasjon som viser bunntopografi, naturtypekartlegging, strandsoneprøver. Bruk penger for å skaffe kunnskap, det blir tatt godt imot av myndighetene og bruk kunnskapen for alt det den er verdt.

Dokumentasjon er viktig, så tegn inn på kartet områder som bør vernes eller avsettes til sjømatproduksjon. Avstandskravet bør være med når en dokumenterer næringas arealbeslag.

Næringa sitter på dokumentasjonsplikten, men myndighetene må stille kravet til dokumentasjonen. Viktig med dokumentasjon, også for at forvalter skal ha ryggdekning for sine konklusjoner og unngå manglende forståelse for hva havbruksnæringa holder på med, dvs. matproduksjonen (arbeidsplasser og verdiskaping).

Hva gjør næringa for å synliggjøre hva den faktisk driver med? Hvor mye penger er en villig til å bruke for å dokumentere lokaliteter? MTB størrelse bør ikke være styrende, men dokumentasjon på bæreevne og miljøstatus kan gi grunn for både nye lokaliteter og utvidelse av gamle. Dokumentasjon er viktig for å kunne øke produksjonen og få tillatelse. Oppdrettere har dokumentasjonsplikt og det må omfatte trender for dødelighet, tilvekst, miljøpåvirkning, bunntopografi, naturtyper, strandsone. Næringa må av egen interesse skaffe ny kunnskap om store lokaliteter, strømningsbildet, bærekraft, dokumentere virkning av anlegget. Må dokumentere urørt tilstand for å kunne finne belastningen.

Næringa har ansvaret for å få fram ringvirkninger, og effekten på lokale arbeidsplasser, også på land. Eks: 4 konsesjonslokalitet, 53 er ansatte og 160 millioner i omsetning. Viktig å fortelle om ringvirkninger for å bygge omdømme. Må ta det store steget for å få de lokalitetene en trenger, og må fortelle om og dokumentere verdiskapingen. Viktig med ringvirkningsanalyser på kommunenivå. Ringvirkninger fra leverandører er underkommunisert.

Foreslå å ha mye informasjonsmøter om næringa generelt ut i kommunene. Noen kommuner er negativ til oppdrett og sitter med et foreldet bilde skapt av media. FHL må få fram positive ting. Visningsanlegg er en viktig arena som må brukes mer aktivt.

Forvaltere

Utveksling av informasjon over grensene mellom etater er en utfordring. Mattilsynet krever ekstra dokumentasjon, utover det som er normalen, om du skal utvide en lokalitet. Hvorfor skal en utvide når en har PD? Næringa er villig til å legge mye ressurser i å dokumentere så det ikke stopper hos

Fylkesmannen. Må dokumentere at en ikke kan påføre fjorder noe i konflikt med Naturmangfoldloven. Kunnskap er jo ikke nødvendigvis bare den kunnskapen som kommer fra Havforskningsinstituttet, men også kunnskapen som kommer fra sitt eget hus. Er man flink til å utveksle? Fylkeskommunen utveksler ikke så mye kunnskap, men snakker selvfølgelig om vanskelige saker. I Sør-Trøndelag jobber en veldig tett med Nord-Trøndelag, noe som er naturlig p.g.a. Fiskeridirektoratets reguleringsgrense, men det er for dårlig sørover. Fiskarlaget har gjort for dårlig jobb med å dokumentere og melde inn til Fiskeridirektoratet.

Forvaltere

Annet: De mindre bedriftene som gikk fra 1 til 4-5 konsesjoner syter og klager over hvor fælt det er med alle disse kravene. Så tjener de 100 millioner. De kunne brukt noen tusen på en mann som kunne dette. Vi har brukt årevis på å få noenlunde kontroll.

Uenig i at det er forskjell på store og små bedrifter. De store bedriftene har flotte oversikter, men når vi kommer ut er det dårlig detaljeringsnivå, funker ikke, mens en del av de små har stålkontroll. Det er generasjonsforskjeller. Nå er det flere som er mer utdanna, mer vant, og har større forståelse. Må jo se på hvem som starta opp, det var ikke universitetsfolk, men fiskere oa. Noen hadde flaks, og noen ble med videre.

F.eks. gikk Statskraft fra å mene at de ikke hadde innvirkning (på miljøet) til at de erkjente det, brukte midler til samarbeid, gjorde noe med det. Her synes det jeg har gått veldig treigt med oppdrettsnæringa med å ta miljøansvaret sitt. Men de må jo velge sine kamper, hvilke de skal kjempe.

Eierskap til anleggene er best når det er lokalt eierskap og mer kontroll, og utenlandske vil bare utnytte mest mulig.

Oppsummering av innspillene fra regionmøtene:

Vi må presisere at dette er oppfatningene hos representantene fra havbruksnæringa og forvaltningen som her oppsummeres:

Dokumentasjon

- Dokumentasjon av kunnskap slik at det dannes et felles grunnlag for kunnskapsbasert forvaltning på tvers av etater.
- Synliggjøre det reelle arealbehovet, og dokumentere betydningen av areal som ressurs for å kunne nå de mål som er satt for norsk sjømatproduksjon.
- Produksjonsmetoder og driftsformer vil påvirke behovet for areal, så det er viktig å få fram krav til ulike typer areal som trengs for å oppnå en effektiv og bærekraftig produksjon.
- Næringa må være proaktive i forhold til å dokumentere krav til areal, konsekvensene av uhensiktsmessige rammebetingelser, ringvirkninger osv.

Standarder og objektivitet

- Arbeidet med å lage standarder for innsamling og presentasjon av basisdata for oppdrettsanlegg, må intensiveres.
- Både dagens teknologi, og ny teknologi og driftsformer, vil gi tilgang til nye arealer. Dette må sees i sammenheng med standarder og krav til anlegg.
- Framtidas driftsformer vil påvirke behov og krav til areal. Driftsformene vil på sin side bestemmes av rammebetingelser, teknologi og lønnsomhet.

Kunnskapsbasert forvaltning og drift

- Det er generelt mangel på kunnskap innen forvaltningen og kunnskapen må systematiseres og presenteres slik at den kan danne grunnlaget for beslutningsstøtte slik at en kommer bort fra at føre-var-prinsippet er styrende. Beslutninger må tas i forhold til fysiske forhold, krav om bærekraft, forretningsmessige forhold og gjeldende rammeverk.
- Det er viktig at forvaltninga kan nyttiggjøre seg tilgjengelig kunnskap og bygge opp kompetanse. Det vil kreve at en bygger opp og utnytter kompetanse på tvers av etater og i samarbeid med næringsaktører.
- Økt produksjon, mer omfattende plankrav og krav om kortere saksbehandlingstid, må følges opp med økt kompetanse og kapasitet i forvaltninga for å unngå flaskehals.
- Når næringa skal planlegge søknader om areal, trengs det oversikt over de områdene en kan søke på. Det kan være områder der det er lite tilgang på areal. Utnyttelsen vil også avhenge av eierskapsstrukturen.
- Konflikten mellom fiskeri og havbruk skyldes i hovedsak mangel på kunnskapsbasert prioritering.
- Verneforskrifter kan være en bremsekloss, men som en må møte med kunnskap
- Det er mange misforståelser bak dårlig omdømme, noe som bare kan tilbakevises med kunnskap.

Likebehandling og etterprøvbarehet

- Det kan være store forskjeller på hvordan regelverk praktiseres i de ulike etater og regioner. Arealknapphet og forskjellig praksis hos ulike forvaltningsledd, kan føre til store regionale forskjeller på arealtilgang. Saksbehandlingen og resultatet kan være påvirket av organiseringen, saksbehandler og av de ressurser søker kan stille opp med.
- Det er behov for å få på plass et system slik at kommunene får mer igjen av verdiskapingen innen havbruk for å kunne prioritere planlegging i sjø. Nasjonale ordninger for økonomisk

bidrag fra næringen til kommunene kan gi tilgang til mer areal og likebehandling i kommunene.

- Uenighet om definisjon av sonereiser og tolking av regelverk skaper uforutsigbare rammebetingelser.

Forenkling og samarbeid

- Måten saksbehandlingen er administrert vil påvirke effektiviteten. Det vil være en fordel om de ulike forvaltningsorgan kunne samordne seg i det praktiske arbeidet å ha ett oppdatert regelverk og veiledere basert på dagens kunnskap.
- Næring og forvaltning må utarbeide en felles strategi for å endre rammebetingelser så en får mer effektiv og langsiktig tilgang på de arealene som trengs i ulike regioner. Spesielt må kravene knyttet til MTB tilpasses bedre til dagens strategi for sykdomsbekjempelse, teknologi og driftsformer.
- Det er store muligheter for økt produksjon på en sikker måte ved å utnytte de arealene en har på en mer effektiv og bærekraftig måte. Dette kan gjøres med mer fleksibelt regelverk, nye driftsformer, bedre metoder for bekjempelse av lus og sykdom, og kunnskapsbasert forvaltning.
- Endringer i regelverk som Plan- og bygningsloven og farledsnormalen kan gi ny tilgang til areal og tilgang på areal for havbruk må samordnes i kommuneplaner og interkommunale planer. Det er uklare ansvarsforhold i forhold til verneinteresser
- Fleksibel forvaltning og klarere ansvarsforhold kan bidra til bedre utnyttelse av areal. Det er et stort behov for samordning av kystplanlegging både regionalt og på tvers av sektorer.
- Kystverket kan gi tilgang til areal i seilingssektorer ved saksbehandlingen.

Arenaer for samarbeid

- Det trengs en gjennomgang av rammebetingelsene for næringa. Optimal utnyttelse av lokaliteter må skje i samarbeid mellom næring og forvaltning, og en må lære av fortida og innhente ny kunnskap.
- Det må etableres gode fora for samarbeid og avklaring av målsetninger.
- Utnyttelsen av areal må skje i samarbeid med andre interessenter, og det er viktig å ha en åpen prosess og god dokumentasjon. En bør prøve å unngå at regelverk fører til suboptimale strategier. Dette vil kreve regionalt samarbeid og forenklinger.
- Det er mange urettferdige grunner til dårlig omdømme, men det er bare næringa som kan gjøre noe med det. Mange detaljer og misforståelser kan føre til konflikter. Må ha fôra der en kan snakke sammen.
- De viktigste konfliktene for havbruk er mellom fiskeri og transport, men også mellom havbrukere.
- En konflikt som hindrer tilgang til areal er forholdet til seilingsleder. Ny merking og mer fleksible ordninger kan bedre på dette.

Tverrfaglig forskning

- Behovet for areal vil i stor grad avhenge av hvilken teknologi som utvikles og tas i bruk. Det gjelder ikke minst for eksponert oppdrett. Den teknologiske utviklingen vil også avhenge av regelverk.
- Vi mangler kunnskap om påvirkninger på miljøet, og det må tas en diskusjon på hvilke påvirkninger en må tåle for å kunne produsere mat. Næringa kan bli flinkere til å rydde opp etter seg.

- Oppdrett er en ny næring og det er viktig å skaffe seg kunnskap som setter den inn i et mer historisk perspektiv og ser utviklingen som en del av integrert kystzoneutvikling. En viktig basiskunnskap er å ha oversikt over ringvirkninger.
- Det vil alltid være en diskusjon om hvem som skal betale for basiskunnskap.
- Behovene for areal for større anlegg vil kreve høybonitets lokaliteter, og fysiske forhold på slike lokaliteter må defineres. Fleksibel drift vil kreve lokaliteter med ulike fysiske forhold, og en må ta vare på konkurransefortrinnet med en skjerna kyst.
- En kan optimalisere og øke produksjonen på eksisterende areal ved å ta i bruk ny teknologi og mer industrialiserte driftsformer, nye arter og øke kunnskapsnivået om virkninger på miljø og samfunn.

Anbefalinger for videre arbeid

Datamaterialet peker på en rekke forhold en bør avklare og arbeide videre med for å få en effektiv arealforvaltning og en arealtilgang som er tilpasset næringas og samfunnets forventninger til matproduksjon og bærekraftig bruk av kystsonen.

Forslag til aksjoner og aktiviteter:

- Utarbeide en felles strategi for å synliggjøre næringas arealbehov og hvordan en kan påvirke rammebetingelsene.
- Kartlegge hvordan behov, tilgang og utnyttelse av areal påvirkes av teknologi, driftsformer, standarder og regelverk.
- Regionalt samarbeid
- Tilpasse regelverk (spesielt kravene til MTB) til dagens strategi for sykdomsbekjempelse, teknologi og driftsformer.
- Innføre et system slik at kommunene får mer igjen av verdiskapingen innen havbruk
- Opprette samarbeidsarenaer for å unngå misforståelser, bidra til effektiv forvaltning og motvirke (ufortjent) dårlig omdømme.
- Skaffe kunnskap som setter næringa inn i et historisk og samfunnsmessig perspektiv og ser utviklingen som en del av integrert kystzoneutvikling.
- Øke kunnskapsgrunnlaget om bærekraftig drift for å unngå konflikt med verneinteresser og oppnå et bedre omdømme for næringa.
- Innarbeide standarder for innsamling, presentasjon og bruk av basisdata (spesielt strømdata) for oppdrettsanlegg.
- Dokumentere kunnskap som grunnlag for kunnskapsbasert forvaltning og drift på tvers av etater og næring.
- Innføre ny merking av seilingsleder i direkte samarbeid med Kystverket for å øke arealtilgangen og kartlegge hvor mye areal som kan frigjøres for havbruksformål.
- Definere egenskapene til høybonitets-lokaliteter og krav til areal for fleksibel drift.
- Samle inn basiskunnskapen om strømforhold og avdekke lokale variasjoner. Næringa må være med på å finansiere slik kartlegging.